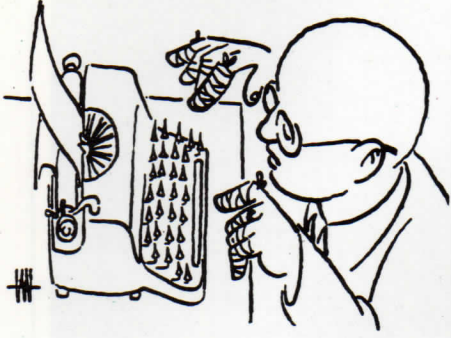

SAYI : 2 ARALIK 1993

Türkiye Yazarlar Sendikası
Aylık Yayın Organıdır

AYKUR

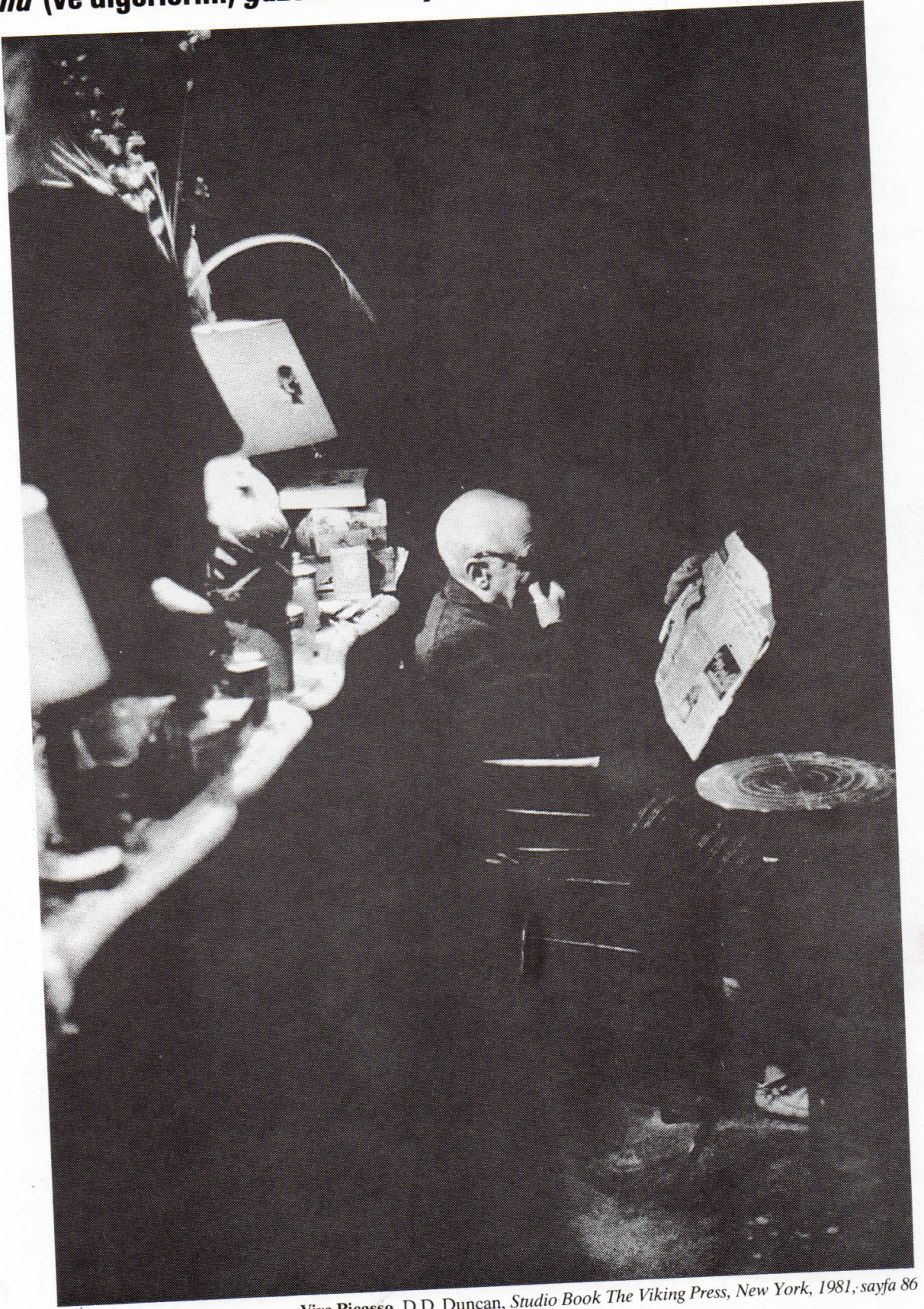
EDEBİYAT

**"Ülkemizin son yıllarda
içine düştüğü bunalım
dil duyarlığımızın
eksikliğinden ötürüdür"**

Fazıl Hüsnü Dıngür

Siz de onu (ve diğerklerini) gazetede okuyun.

Viva Picasso, D.D. Duncan, *Studio Book* The Viking Press, New York, 1981, sayfa 86

Cumhuriyet

Editör'den AŞILMASI GEREKENLER

Bugün, toplum olarak, geldiğimiz yerin pek iç açıcı olduğunu söyleyemeyiz. Değişim, dönüşüm sürecinde yaşananların hayatın her alanında bizi sarmalayıcı yanları, ister istemez, bu konuma nasıl gelindi, tüm bunlar neden/ niçin oluştu gibi soruları da kendimize sormaya yöneliyor.

Eğer, tüm bu olup bitenlerin, süregidenlerin içinde iseniz; birçok şeyin ayırımında olmanız pek olası değil. Ama dışarıdan bakın, izleyen biriyse; hep bu tür oluşum/ değişimlerin uç noktalarında buluşan/etkilenen bir konumdasınızdır. Bir anlamda da göze batan; her eylemi, tavrı, sözünü göze ilişkin...

Yazarın/sanatçının bugünkü konumu, dahası yıllar yılı itelendiği, değer kılındığı yer hep bu uç noktalar olmuştur. Siyasal erkle çatışma, yetkeye başkaldırı ise bu süreçlerin izleğinde gelmiştir.

Cumhuriyet'in kuruluşunda, karınca karınca, payı olan bu kesimin bir bölümü; ilk yıllarda, azıcık da olsa, payelendirilmiş. Sonrası bilinen öykü... Tek Parti'nin sultası, DP'nin kıyıcılığı, '60 İhtilali'nin özgürlük penceresinden 12 Mart'a sürükleniş, 12 Eylül'ün bellek yitimine varan ezici erkine teslim oluş...

Doğrusu; yaşanan bu süreçlerin toplumsal katmanlarda yarattığı etki/ tepkiler, değişim/ yok olmalar, çelişme/ çekişmeler bugün kendi içdenizlerindeki metaforlarını yaşatmaktadır yine onlara. Ama yazarın/sanatçının bugünkü konumu, bu fırtınadan payını almış biri edasıyla -suskun da görülse-, alabora olan bir geminin kaptanının durumundan pek farklı değildir.

Çözülme hayatın her alanında yaşanıyor. Evet, yaşanan her şey bunu doğruluyor! Ama burada, bu uç noktada olanların geldikleri yerdeki çözülme dayanılmaz boyutlardadır bugün.

TYS Edebiyat olarak; bu çözülüşün, yitimin suskunun, ayrışmanın, algına dönüşün'neden/niçin'lerine dönük sorular sorup/ yanıtlar aramanın ötesinde; bir yandan sorunları değişik bakış açılarıyla gündeme getirip tartışırken; öte yandan da bir sivil toplum örgütü olarak **Türkiye Yazarlar Sendikası'nın**; dünden bugüne uzanan yirmi yıllık geçmişinin misyonunu yarınlara taşımak için yazarlarımız arasında iletişim ağı kurmak, bugünkü konumumuzu daha etkin, gelişkin kılmak olacaktır.

Bu bağlamda aşılması gerekenler kadar, yapılması gerekenlere de omuz vermek bir aydın, bir yazar, bir sanatçı kimliğini taşıyan herkesi yükümlü, sorumlu kılıyor.

Bugün artık her yazarın 'kalıt' olarak sahip çıkması gereken mesleki örgütü **TYS'nin** varlığını daha güçlü, etkin, yapıcı, yaratıcı, yönlendirici kılmak kaçınılmazdır.

Bu sorumluluğu birlikte paylaşma çağrımızı **TYS Edebiyat** için de yineliyoruz. Dostlukla.

İÇİNDEKİLER

Gündem - Oktay Akbal	2
Kültür Bakanı Fikri Sağlar ile Söz Söze	3
Kültür Politikaları - Prof. Dr. Cengiz Güleç	3
Kültür ve Siyaset - Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı	11
Dünya Dediğimiz Dudu Kuşu - Salâh Birsal	13
Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Söyleşi - Refik Durbaş	15
Şiir - Fazıl Hüsnü Dağlarca	17
Dilin Yaşam Gücü ve Ömer Asım Aksoy Üzerine Hulki Aktunç	18
Berna Moran İçin - Hilmi Yavuz	19
Yazarlarımız Ne Yapıyorlar - Kemal Özer	20
Yabancı Sözcükler Üzerine - Yusuf Çotuksöken	21
Nazım Hikmet İçin - Aragon	23
Haşım Nezihi Okay - Şebnem Gamsız	24
Üç Ozan Üç Kitap: Üç Demet Çiçek Gibi Gülsüm Akyüz	27
Okuma Mokuma Üstüne - Muzaffer Buyrukçu	28
Haberler	30

TYS EDEBİYAT

Türkiye Yazarlar Sendikası Aylık Yayın Organı

ARALIK 1993 YIL: 1 SAYI: 2

Türkiye Yazarlar Sendikası Adına Sahibi: **Oktay Akbal**
Sorumlu Yazı İşleri Müd.: **Gülsüm Akyüz** • Yayın Yönetmeni: **Feridun Andaç**
Çizimler: **Cihat Hazerdağlı, Gülsün Karamustafa, İsmet Doğan, Semih Poroy, Tan Oral**

Grafik, Teknik Uygulama: **N. Aydemir**
Ofset Hazırlık: **Demet Yayıncılık** • Baskı: **Bayramoğlu Matbaacılık**

Türkiye Yazarlar Sendikası Setüstü, İnebolu Sokak 67/2 80040 - Kabataş-İstanbul
Telefon ve Faks: 0212 - 252 19 30

FİLDİŞİ KULE BİLMİYEN BİR KUŞAK...

Oktay Akbal

Biz, Fildişi Kule diye bir şey bilmedik. Biz, Cumhuriyetin ilk kuşağı, 40 kuşağı... Bizden sonrakiler de bilmediler... Derlerdi, yazarlardı. Fildişi bir kule varmış, yazar, sanatçı o kulede kalmış, yapıtlarını orada yaratmış! Sanatçının kendinden, sanatından başka hiç bir şeyle ilgisi olmamalıymış!

Fildişi kuleleri yıktık, demiyorum. Böyle masallara ne inandık ne de inanmadık da demiyorum. Biz, kendimizi sokakta bulduk! Halkımızın içinde, acıların, yoksullukların, umutsuzlukların tam ortasında...

Okurlarımız dostlarımızı, tanışlarımızı. Yanyanaydık, kaynamıştık, onlardan farklı değildik. Aynı yaşamın içindeydik. Hepimiz başka başka işlerde yaşam savaşı veriyorduk. Kimimiz işçiydi, kimimiz öğretmen, kimimiz memur, avukat, doktor, mühendis, mimar, gazeteci şu ya da bu. Ekmek paramızı başka alanlarda kazanmak zorunda insanlardık.

Orhan Veli küçük memurluklarla geçimini sürdürdü. Melih Cevdet tozlu kitaplıklarda çalıştı. Aziz Nesin, Fazıl Hüsni subaydı. Sabahattin Ali, Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Sabahattin Kudret öğretmen. Salâh Birsal türlü görevlerde yıllarını harcadı.

Rifat Ilgaz, Dinamo, A. Kadir'in çileli yaşam öyküsünü bilmeyen var mı? Rüştü Onur, Muzaffer Tayip Beşiktaş sokaklarında sebze sattılar yirmi yaşlarında. Yaşar Kemal arzuhalçilik, Orhan Kemal fabrika katipliği yaptı. Hangi birini saymalı? Pek çoğu da benim gibi yaşamının büyük bölümünde basımevlerinin kurşun duvarları arasında ekmek parasını

çıkardı.

Ne fildişikule; başlarını zor soktukları kira evleri vardı, zorlukla kiraladılar ödedikleri. Ama o soğuk, dar odalarda, gündüzleri ekmek parası kavgası verdiler, geceleri, geceyarıları şiirlerini, öykülerini, romanlarını yazdılar. Çoğu kez yayını bulamadan, çoğunlukla ilk kitaplarını ceplerinden ödeyerek... Ama ne olursa olsun yazarlık onurunu yitirmeden, yazarlığın bir ulusun yaşamında büyük yeri, anlamı olduğuna inanarak...

Devlet, değişik hükümetler, yoktu arkalarında ne de yanlarında... Ne bir sevgi, ne bir ilgi, ne bir destek. Bunlar hiç yoktu. Ama olan bir gerçek vardı, o da Devletin, hükümetlerin karşılarında olması! Kuşkuyla kişiler sayılırdı benim kuşağımın yazarları. Açın, yazar sözlüklerine bakın son otuz-kırk yılın yazarlarının, şairlerinin hemen hepsinin dönemlerindeki hükümetlerde başlarının derde girdiğini görürsünüz. Kitapları mı toplatılmadı, adalet önüne mi çağırılmadılar, hapsilere mi girmediler, sürgünlere mi gitmediler... Bugün çağdaş uygar dünya karşısında güçlü bir Türk edebiyatı varsa, bunda en büyük pay bütün pay, bütün onur, binbir güçlülükle savaşa savaşa ürünler veren yazarlarıdır.

"Hükümetlerin Edebiyata İlgileri" konusunda düşüncelerimi yazmak için oturdum masaya... Hükümetlerden hiç bir şey elde etmedik, zaman zaman en büyük düşmanlıklardan başka! "Gölge etmesinler, başka ihsan istemeyiz" dedik çoğu kez. Ama gönül, işbaşındaki yöneticilerin de çağdaş edebiyata, ülkelerinin yazarlarına daha bir sevgiyle, saygıyla yaklaşımlarını istiyor. Kitaplar ülke ölçüsünde dağıtılabilsin. Tüm ülke kitaplıklarında yer alabilsin. Sanat edebiyat dergileri devletin sağlayacağı yollarla bütün ülkeye dağıtılabilsin. En başta da yazara, şaire 'düşman zararlı kişi' gözüyle bakılmasın!

Bir iki yıldır genç Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın iyi-niyetli, dostça yaklaşımlarını gördükçe içimde umutlar uyanıyor.

Bu güzel ilgi, bu güzel başlangıç sürüp gidecek mi, diye... Bu sayıda Sağlar'ın bu konudaki düşüncelerini okuyacaksınız. Bu yararlı yaklaşımların daha ileri aşamalara ulaşmasını dileyerek..!

TYS Edebiyat'ın aydın çevrelerde ilgi uyandırması, bu yolda çalışmalarımızı sürdürmek, kültür aydınlığını çoğaltmak, yoğunlaştırmak, tüm ülkeye yaygınlaştırmak çabasında bize güven veriyor. Edebiyat Cumhuriyeti'nin erleri olarak, herşeyden önce kendi gücümüze, onurlu çalışmamıza duyduğumuz güvenle... ■

KÜLTÜR BAKANINI FİKRİ SAĞLAR İLE SÖZ SÖZE

Kültür kavramına bakışınız... Bu bağlamda Kültür Bakanlığı'nın işlevi nedir? Ne olmalıdır?

Kültür bana göre, bir toplumun da bir insanın da yaşamı kavramakta ve dönüştürmekte kullandığı tüm bir edimdir. Bir insanın bilincini ve bilinçaltını, bir toplumun duyarlılığını ve ortak bilinçaltını oluşturan tüm öğeler kültürün sınırları içindedir. Bu nedenle kültür ne yalnız bugün-gelecek çizgisidir, ne de yalnızca geçmiş-bugün çizgisinden oluşur. Kültür bir geçmiş bilinciyle bir gelecek ülküsünün oluşturduğu düzlemdir.

Bu tanımla kültürü oluşturan değerlerin çoğulluğunu olduğu kadar kültürün evrenselliğini de vurguladığımı sanıyorum.

Kültürü bir insanlık bilinci ve edimi olarak koyduğunuz zaman onu herhangi bir alanla, bir tarih parçasıyla, bir konumla sınırlayamazsınız.

Ne var ki, bu yaklaşım ulusal kültür kavramını dışlamaz. Aksine onun hangi ulus söz konusu olursa olsun görkemli bir sentez olduğunu özellikle belirtmek isterim. Çünkü, sonuçta evrensel boyutuna ve içeriğine karşın kültür insan teki söz konusu olduğunda, onun bilincinin

sınırlarıyla bağlıdır. Bu da onun belli bir zaman parçasında, belli bir mekanda algılanması anlamına gelir. Ulusal bir dil olgusunun önemi, yerel duyarlılıkların anlamı ve işlevi bu noktada devreye girer. Çünkü, eğer bir felsefecinin söylediği üzere; dünyanın sınırlarını dilin sınırlarıyla belirlersek; o takdirde ulusal dokunun varlık-bilimsel boyutlarını yadsıyamız söz konusu olamaz.

Bu bireşimin yanı sıra ayrıca ve özellikle bir başka noktayı da öne çıkarmak isterim: O da, kültürle demokrasi kavramının iç içeliğidir.

İnsanın herhangi bir döneminde kültür üretme eylemiyle, ki bu eylem tüm doğal, güncel ve işlevsel olguları da kapsar, demokrasinin zıtlaştığını varsaymak olanağımız yok. Bu, hemen her dönemde bir demokrasinin varlığı anlamına gelmez. Demokrasi bir yönetim biçimidir ve kendi tarihiyle sınırlıdır. Fakat, kültür üretiminin kendisi demokratik bir ey-

BİR GÖRÜŞ KÜLTÜR POLİTİKALARI

Prof. Dr. Cengiz Güleç*

Cumhuriyet dönemi boyunca etkinliklerini koruyabilmiş, aydınlar arasında zaman zaman biri veya diğeri daha popüler olmuş ancak günümüze kadar etkilerini koruyabilmiş kültürel / ulusal kimlik seçeneklerini 5 grupta toplayarak inceleyebiliriz.

1- ANADOLUCULAR (Anadolu Hümanizmi ya da "Mavi Anadolu")

Suat Sinanoğlu, Vedat Günyol, Sabahattin Eyüboğlu ve Halikarnas Balıkcısı gibi yazarların ve düşünürlerin toplandığı bu grupta, temel sorun kültürel kimlik ko-

nusudur. Genç Türkiye Cumhuriyeti kimlik kavramını uluslaşma süreçleriyle bağlantılı bir kavram olarak ele almaktadırlar. 1940' lı yılların "resmi tarih ve kültür" politikasının belirlenmesinde etkin roller üstlenen bu düşünürler, dönemlerinde ve daha sonraki yıllarda Batıcı - Atatürkçü diyebileceğimiz aydınlar arasında belirli bir kabul görmüşlerdir.

Anadolu'da da Batıdakine benzer bir aydınlanma çağı yaşatmak amacıyla eğitim - kültür etkinliklerine aşırya varacak kadar önem vermişlerdir. Bu amaçla hirbir çaba ve özveriden kaçınmadan Batının klasik yapıtlarını çevirerek Türk kültürüne kazandırmaya çalışmışlardır.

Çağdaş uygarlığın temelini laiklik olduğunu gören Anadoluocular Türkiye'nin geri kalmışlığının sorumlusu olarak dinsel ideolojileri ve bir anlamda da İslamı sorumlu tut-

muşlardır. Dindar kişilere bile, "softa", "yobaz" gibi aşağılayıcı damgalar vurmaktan geri kalmayan bu yazarlar, Anadolu'nun geniş halk kesiminin dini duygularını nesnel - bilimsel bir yaklaşımla değerlendirmeyi küçümsemişlerdir. Osmanlı kültürüne karşı açık bir karşıtlık içinde olduklarını hiç bir zaman gizlemeyen Anadolu Hümanistleri, İslam ile Osmanlılık arasında neredeyse bir koşutluk görmekle ciddi bir tarihsel yanlılığına düşmüşlerdir.

Osmanlı döneminden kalma dinsel değerlerle yüklü "skolastik zihniyetin" kültürel gelişmemizi önemli ölçüde aksattığını vurgulayan bu düşünürler, Türk kültür tarihine yanlı ve öznel, ircacı bir gözle bakmaktadırlar, diyebiliriz. Uygarıklar arasındaki sürekliliği haklı ve gerçekçi bir biçimde vurgulayan Anadolu'cular, Çağdaş Türk kimliğinin öğelerinden birisi olan ve top-

lemidir. Çünkü, kültürel üretim katılımı, paylaşmayı ve hiç bir başka ögeyi yabancı sayıp dışlamamayı öngörür. Hatta zorunlu kılar. Bu doğrultuda kültürün doğallığıyla demokrasinin doğallığı ve insan dokusuna en uygun yönetim biçimi olduğu düşüncesi kendiliğinden örtüşür, çakışır.

Kültür Bakanlığının işlevi de elbette bu doğrultuda belirlenecektir.

Biz, insanı ya da herhangi bir başka gerçekliği dışlayan, insanı kısıtlayan, onun davranışını önbelerleyen bir anlayışı değil, onu özgürleştiren, onu kendi erginliğine taşıyan, bireyliğiyle buluşturan bir anlayışı benimsiyoruz.

Yalnız Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı'nın değil, belki tüm kültür bakanlıklarının, eğer olması gerekiyorsa, işlevleri bu olmalıdır.

Olması gerekiyorsa dedim. Şundan ötürü: belli toplumlarda kültür bakanlığı bu işlevine yabancılaşarak tam tersine bireyi

kısıtlayan bir anlayış serimlemektedir. Öyle bir tavır kuşkusuz kabul edilemez.

Burada aynı bağlamda şu noktaya da değinmek isterim: Biz sürekli olarak yurttaşlık kültürü kavramını vurguladık ve onu öne çıkardık. Bir ülkede, bir anayasa çerçevesinde temel konularda uzlaşarak yaşamayı kabul etmiş insanların tümüne karşı devlet eşit davranmak zorundadır. Devlet herhangi bir kültürel, toplumsal, sınıfsal tercihte bulunamaz. Bulunmamalıdır. Devlet, din, dil, ırk, mezhep tercihi yapamaz. Devlet bu kültür mozağının kendisini özgürce ifade etmesine, serpilip gelişmesine olanak yaratır.

Anadolu coğrafyası kültürel birikimi açısından böyle bir yaklaşımı, böyle bir yapılanmayı öteki toplumlardan daha çok gereksinir. Anadolu'nun gelişmiş geçmiş tüm uygarlıklarının mirasçısı bizleriz. O uygarlıklar bilincinde olduğumuz, olmadığımız tavırlarla, davranış biçimleriyle bize yansımaktadır.

İçimizde yaşamaktadır. Şimdi daha kısıtlayıcı, dar bir politika anlayışıyla onları tüketmeye hiç gerek yoktur.

Anadolu'nun etnik çeşitliliği de, kültürel çeşitliliği de bizim zenginliğimizdir. Ondan yararlanmalıyız.

Bakanlığımızın kültür politikası üzerine konuşalım.

Göreve gelişinizden bu yana amaçladıklarınızın ne kadarını yapabildiniz? Yapamadıklarınız neler? Hangi nedenle ya da ne gibi engellerle karşılaştınız?

Kuşkusuz çok önemli bir bölümü gerçekleştirdik. Ama gerçekleştirdik derken her şeyi sonuçlandırdık anlamında söylemiyorum. Aksine, daha işin başında bulunduğumuzu vur-

lumsal bir gerçekçi bir biçimde vurgulayan Anadolu'cular, Çağdaş Türk kimliğinin öğelerinden birisi olan ve toplumsal bir gerçeklik olarak kendisini bugünde hissettiren "Türk - İslam" kültürünün önemini yadsımak gibi bir yanlışa düşmüşlerdir.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü ile eş zamanlı olarak gündeme gelen ulusal/kültürel kimlik arayışları cumhuriyetin kuruluş yıllarından 1950'lere dek resmi kültür politikası ile belirli bir ideolojik temele oldukça tutarlı ve kararlı bir biçimde dayandırılmıştı. 1960'larla başlayan ekonomide liberalleşme ve siyasal yaşamda doruğa çıkan halkçılık ile bu resmi "Kemalist" ideoloji ve onun taşıyıcısı Batıcı, laik, çağdaş kültür ve kimliğe giderek artan bir başkaldırı başlamış ve 1970'lerde de doruğa varmıştır.

Cumhuriyetin birinci kuşağına (Atatürk ve İnönü) yani ana babaya başkaldıran ve bağımsız bir kimlik

kurmaya çalışan ikinci kuşak tepkisel nitelikte bir tutumla uluslaşma çabalarını ciddi biçimde sarsan hatta zaman zaman geriletken bir tutumla tutucu, gelenekçi bir ideoloji olan dini bir kimlik seçeneği olarak gündeme getirdiler. Üstelikte İslamın sünni kanadını vurgulayıp örgütleyerek. 1970 sonrası üçüncü kuşağı ise ne anababanın kimlik seçeneği ile ve ne de büyük anababanın (Kemalistler) kültürel değerleri ile tanışık ve barışık idiler. Aralarındaki çatışmayı bir başka düzeyde aşmak amacıyla kendileri de değişik kimlik seçenekleri öneriyorlardı. Değişik fraksiyonları ile sol ciddi bir seçenek oluştururken, onun tam karşısında milliyetçi sağ ise tarihi köklerimize dönerek Türk kimliğinin yeniden keşfedilerek diriltmesi gerektiğini savunuyorlardı. Kıscası 1970'lerden sonra kültürel/siyasal yaşamımızda birbirine şiddetle rakip bir dizi kimlik seçeneği dışa

vurmuş bulunuyordu. (10)

Anadolu'da değişik ırk, din, etnik özellikler gösteren toplulukların ulusal bir kültür potasında kültürel özerkliklerini ve özgünlüklerini kaybetmeden toplanabileceklerini ileri süren bu görüş, (14) kültürel kimliğimizin kaynaklarından birisi olan Anadolu'nun altını çizmekle önemli ve değerli katkılarda bulunmuşlardır. Ancak kültürel kimliğimizin öteki önemli kaynaklarını oluşturan Anadolu öncesi Türk kültürü ve Selçuklu/Osmanlı kültürünü reddetmekle kuramsal tutarlılıklarını ve toplumbilimsel geçerliliklerini yitirmişlerdir.

Ulusal/kültürel kimlik konusunda var olduklarını kabul ettikleri bunalmının çözümünü kısaca 'çağdaşlaşmak' olarak gören bu anlayış, bu hedefe eğitim alanında yapılacak büyük yatırımlarla varılacağı inancındadırlar. (14)

Batının çağdaş 'hümanist' kültü-

gulamam gerekir.

Biz göreve geldikten sonra önemli bir eylem başlattık, Türkiye'de bürokrasinin ve süregiden egemen anlayışların kısıtlamaları içinde edimsel olarak yeterince sonuçlandıramadığımız belki bazı girişimlerimiz olmuştur. Fakat, tümünden daha önemli olarak biz belli bir kültürel iklim, belli bir kültür ortamı yarattık. Bunu önemli ölçüde başardık. Bu da Türkiye toplumunun çehresini değiştirmek, onu her anlamda ve aşamada yenilemek için atılması gereken en önemli adım. Çünkü, yaşanan darbelerden, uygulanmış rejimlerden, çıkarılmış yasalardan sonra toplumla devlet, bireyle devlet arasında önemli bir kopukluk meydana gelmişti. Devlet bireyi potansiyel bir suçlu olarak görüyor, birey devletten olabildiğince kaçıyor ve kaçınıyordu.

Bu, kimi durumlarda yazmanın-okumanın bir suç sayılmasına kadar uzanıyordu.

Biz getirdiğimiz olanaklarla, yerleştirdiğimiz anlayışla belli bir özgürlük ortamı yarattık. Bu ortamda belki kimi yasal düzenlemeleri henüz sonuçlandıramadık ama, ortadan kaldırmak, değiştirmek istediğimiz o kısıtlayıcı yasal hükümlerin uygulanmasını azalttık. Bu, son derecede önemli bir sonuçtur. Çünkü kimi durumlarda bir yasanın varlığı her şey demek değildir. Lakaplar yasası vardır. Fakat gerçekliği ve işlevi kalmamıştır.

Çeşitli zeminlerde ifade ettiğimiz gibi çok önemli yaklaşımlarımızdan birisi Türkiye'de yaşayan insanlarımızın kendilerini tanıma ve ifade etme özgürlüklerini onlara yeniden vermeye çalıştık.

Sonuçlandıramadığımız hemen tüm girişimlerimizin ardında devlet bürokrasisinin ağırlığı, hantallığı, durağanlığı vardır.

rüyle bütünleşmeyi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görmek ve bu uğurda eğitime kaldıramayacağı kadar ağır bir işlev ve sorumluluk yüklemek gerçekçi bir tutum sayılamaz. Çağdaşlaşmanın kaçınılmazlığını kabul etmekte birlikte, bunun taşıyıcısı ve temsilcisi olarak Batıyı görmek günümüzün toplumsal/kültürel gerçekleriyle bağdaşmaz bir anlayıştır. Özetle söylemek gerekirse, Anadolu'culuk görüşünün kültür tarihimize ve kimlik sorunumuza özgün ve değerli katkılar getirmekle birlikte, yöntemlerinin sağlam ve bilimsel olmaktan çok duygusal/tepkisel bir temele dayanmasından ötürü gerçekçi olmadığını söyleyebiliriz.

2. "TÜRK-İSLAM SENTEZİ"

Aydınlar Ocağı adlı dernekçe yayılmaya çalışılan bu "sentez" anlayışının günümüzde iktidar çevrelerinde ve bazı devlet ku-

rumlarında etkin ve yaygın bir görüş olduğu açık bir gerçektir. Yeni bir 'ulusal kimlik' yaratma iddiası taşıyan sentezciler "milli kültür" ile "milli karakter" arasında bire bir tekabül görmektedirler. Bu düşünürler, ulusal kültürümüzün tarihsel kaynaklarını Orta Asya Türk kültürü, Selçuklu ve Osmanlı kültürleri ile temellendirmektedirler. (13) Bu anlayışa göre, sözkonusu bu kültürler birbirini yoketmeden hatta birbirlerini güçlendirerek "olgun bir sentez"e ulaşmış, bugünün ulusal kimliğimizi oluşturmuşlardır.

Sentezcilerin Türklerin İslamı alıp dünyaya yaydıklarını ve bunu yaparken kendi "öz" değerlerini hiç yitirmediklerini ileri sürmeleri tarihsel gerçeklerle tutarlı bir iddia değildir.

Bu görüş, Türkiye'de yaşanan kültürel kimlik bunalımının nedeni olarak Batı emperyalizmini görmektedir. Batı, toplumsal bağlarımızı

Biz daha çok kütüphane açabildik personel yetersizliği nedeniyle açamadık. Daha çok kitap alabilirdik. Parasal kısıtlamalar nedeniyle alamadık.

Daha fazla yeni tiyatro, opera salonu, kültür merkezi oluşturabilirdik. Benzeri darboğazlar nedeniyle yapamadık.

Bunlar bizim dışımızda ama yapmak istediklerimizi bir ölçüde engelleyen olgulardır.

Devletin resmi kültür politikası olamayacağını söylüyorsunuz. Peki bu konudaki genel yaklaşımınız, yönlendirici ya da destekleyici konunuz nedir?

güçlendiren ve tüm dünya Türk'lerini bütünleştiren etnik kökenli "milli kültürümüzü" saldırganca tahrip etmektedir. "milli birliğimizi" sağlayan "milli kültürün" korunması için çare, devletin müdahalesiyle bu bunalıma son verilmesidir. Günümüzde de devleti yöneten "milliyetçiler" işte bu tarihsel sorumlulukla görev başına çağrılmaktadır. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için Batının sadece teknik ve 'medeniyetini' almaya yeterli bulan "sentezci"ler ulusal kültürün özünü korumak için tarihsel köklerimize sahip çıkmak gerektiğini vurgularlar.(13)

Bu görüşün kültür politikasını bir kültürel kimlik önerisi olarak ele alırsak şu genel değerlendirmeyi yapabiliriz:

a) Sentez kavramı doğa ve toplum bilimlerinde iki farklı ögenin bir araya gelerek, birleşerek yeni bir oluşumu ya da yeni bir öğeyi oluşturmasıdır. Ortaya çıkan bu

Söylüyoruz, çünkü, devletin kültür politikasını iki temel üstüne oturtuyoruz.

İlki, kültür politikası baskıcı, yasakçı, yönlendirici olmamalıdır. Özgürleştirici, destekleyici, özendirici olmalıdır. Bu, güdümlü bir politikanın temellendirilmesiyle gerçekleşmez. Çünkü, öylesi bir anlayış dışlamayı, bölücülüğü, ayrımcılığı getirir. Devlet, öyle bir uygulamada bir tercih kullanır. Tercih toplumu oluşturan kesimle yönelir. Çatışmalar ve iç gerilimler doğar. Günümüz dünyasında böyle bir anlayışa yer yoktur. Sansürün akibeti bu düşüncemin kanıtıdır. Teknoloji oluşmuş, denetimi fiilen ortadan kaldırmıştır.

İkincisi, kültür politikası, yukarıda da değindiğim gibi, demokratik olmalıdır. Bir o kadar da demokrasi kültürünü toplumda tüm kurum ve kavramlarıyla yerleştirmeye yönelmelidir. Bu, katılımı, paylaşmayı getirir. Tekcil bir politikayla bunu başarmak olanaksızdır.

Çoğulcu bir anlayış yerleştirilirse onun bir uzantısı, bir sonucu olarak böylesi bir noktaya varılır.

Devlet altyapıyı hazırlamalı ve toplumun kültürel üretimini desteklemekle yetinmelidir. Korkulmasın, böyle bir uygulamayla çok daha kalıcı, üretken ve verimli sonuç elde edilecektir.

Ülkemizin demokratikleşme sürecinde kültürün işlevi

üzerine de söyleyecekleriniz olmalı...

Hep söylüyorum. Az önce de değindim. Kültürü belli ve özgürlükçü bir yaklaşımla tanımladığımız zaman demokrasiyi de doğallıkla tanımlamış ve hatta onun içine yerleştirmiş olursunuz. Dolayısıyla ilkin kültürel yaşamı demokratikleştirmeden, ona bu doğrultuda yeni olanaklar

üçüncü öge, onu oluşturan öğelerden farklı niteliklere sahip olacaktır. Bir 'Tanrı Kelâmı' olan İslamın Türk kavminin öz değerleri ile bir senteze girebilmesi için ilâhi dolayısıyla sorulanamaz ve değiştirilemez ve 'ebedi' niteliklerinden ödün vermesi gerekir. Bu da kurumsal olarak bile mümkün olamayacağına göre sözkonusu "sentez" nasıl mümkün olacaktır?

b) Sentezin ikinci temel ögesi olan "Türk" kavramı ulusal etnik bir niteliği tanımlamaktadır. İslam, ırk, dil ve etnik farklılıklar gözetmesizin tüm insanlara yapılan bir "ilahi çağrı" olduğuna ve bu nedenle anti uluscu bir eğilim taşıdığına göre, bu sözde sentez, sentez değil olsa olsa Türk'ün İslam içinde eritilmesidir. Başka bir deyişle bu anlayış bir ulusal kimlik seçeneği olarak hiç bir özgünlük taşımadığı gibi mantıksal tutarlıktan da yoksundur.

c) "Sentez" yandaşlarına göre,

yaklaşık bin yıldır bu sentez fiilen yürürlüktedir ve oldukça başarılı bir biçimde adları değişik olmakla birlikte özü hep Türk olan devletlerin kültürlerini belirlemiştir. Bu denli başarılı olduğu iddia edilen kültür sisteminin giderek gücünü ve egemenliğini neden kaybettiğini açıklamak güçtür. Verilen cevaplarda bilindiği gibi Batı emperyalizmi suçlu ilan edilmektedir. Bunun anlamı da ekonomik yönden güçlü olan Batı uygarlığı karşısında klasik Türk/İslam kültürünün gerileyerek kendini bu sümürgeci güce karşı koruyabilmek için modernize etmek gereğini duymuş olmalarıdır. Nitekim "sentez"çilerin Batı gerçeğini inkar etmeyerek sentez fikrine Batı ögesini de katmak istedikleri görülmektedir.

Son olarak bu görüşle ilgili oldukça sert gibi görünen bir başka "köktenci bir İslami düşünür" olarak tanımlayabileceğimiz Hüseyin

Hatemi'nin eleştirisini aktarmak uygun olacaktır:

"Türk İslam Sentezini, İslam'a karşı bir teori olarak ortaya atmayı, bir karışıklık değil, aslında düpedüz basit, mantiki bir çelişkinin ifadesi saymak gerekir. Çünkü tez ve antitez olması gerekir ki sentez olsun. Demek ki Türkçülüğü ve Türklüğü İslama karşı bir antitez halinde düşünüyorlar, fakat bunun farkına varmadıkları için, sonra bir sentez nazeriyesi ortaya atıyorlar. Halbuki ideolojilerde sentez ancak, değer yargısı bakımından olur...

Şu halde Türk-İslam Sentezi esasen çağdaş terimler kullanırsak oportünizmin tam belirtisidir. İslami terminolojiyi kullanırsak da ya nifaktır yahut sirtir. Eğer buna samimi olarak inanmayıp böyle bir terim kullanmak için kullanılıyorsa nifaktır. Ama değer kaynağı olarak İslamdan başka bir kaynak kabul ediliyorsa, o zaman sirtir. ("Din ve

ve boyutlar sağlamadan ülkenin demokratikleşmesinde belli bir noktaya ulaşmak olanaksızdır. Çünkü, demokratik bir kültür ergin ve kendisine sahip çıkan bireyler yaratacaktır. Kendi geleceği ve kimliği, kişiliği konusunda karar veremeyen insanların oluşturduğu bir toplumu demokratiktir diye nitelendirmekse olanaksızdır.

Yeni hazırlanan terörle mücadele yasasındaki basınla, yazarlarla ilgili maddelere ilişkin görüşleriniz...

Biz yalnızca bu yasa kapsamında değil, Türkiye Cumhuriyeti'ni belirleyen, onu bir hukuk devleti konumuna getiren tüm yasalardaki, o arada Anayasa'daki anti demokratik, kısıtlayıcı ve düşüncüyü sepilmesinden alıkoyan hususları ayıklamak istiyoruz. Değişen dünyada Türkiye'nin kendisine yeni bir konum bulabilmesinin tek yolu budur. Yasakçı, anti de-

mokratik bir dönemin uzantısı olarak ortaya çıkmış yasalarla, topluma kısıtlamalar getiren bir anlayışla demokratikleşmenin sağlanması olanaksızdır.

Yazılı kültüre, edebiyata bakışınız. Edebiyatın, kitabın, yazarların bugünkü durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben her zaman şunu söyledim: Türkiye büyük bir tehlikenin ve tehditin içindedir. Türkiye yazılı kültürünü oluşturmadan, soyut düşünme yeteneğini yeterince geliştirmeden görsel kültürlerin denetimi ve boyunduruğu altına girmiştir.

Yazılı kültürümüzü yeterince geliştirememiş olmamızın bir dizi nedeni vardır. Bunlar tarihseldir, toplumsaldır. Fakat, yirminci yüzyılı bitirmekte olduğumuz bir dönemde 'yararı yoktur' denilen, bu anlayışla felsefe dersleri eğitimden çıkarılıyorsa bu konuda oldukça dra-

matik bir noktada bulunduğu-muzu da vurgulamak gerekir. Soyut düşünce üretiminin yararı kılıfsal ve anlık değildir. Eğer bu uygulama teknolojik ilerlemeyi sağlamak için, fen derslerine ağırlık verilmesi amacıyla yapılıyorsa o da yanlıştır. Çünkü, teknolojik ilerlemeyi oluşturan etkenler de sonuçta, özlerinde soyut düşüncenin ve felsefenin birer uzantısıdır.

Bu noktayı Türkiye mutlaka aşmalıdır. Batı toplumları düzeyine erişmek hülyamızı başka türlü gerçekleştirmek olanağı yoktur. Fakat sorun yalnızca o da değildir, yazılı kültürü, soyut düşüncüyü belli bir birikime erdirmeyen bir toplum refleksini yitirir. O süreç şimdi medyaların, görsel kitle iletişim araçlarının egemenleşmesiyle hızlanmıştır. Görsellik dilimizi yozlaştırmıştır, çözmüştür.

Türkiye'de insanlar yeni sözcükler üretmek durumun-

Siyaset" açık oturumu, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, sayı:85, Şubat 1987. S.30 (11)

3- ATATÜRKÇÜLER (Kemalistler)

Atatürk'çü düşünürlerin ulusal kültür ve ulusal kimlik konusunda oldukça duyarlı davrandıklarını söyleyebiliriz. Ulusal kültürü yaratmak için köktenci bir kültür devriminin yapılmış olmasını halkı ve gerçekçi bulan bu düşünürlerin Türk devriminden sapmalar olduğunu ve bunun günümüzde kültürel alanda açık bir bunalım yarattığını iddia ettiklerini görüyoruz. Kozmopolit bir imparatorluğun cemaat/ümme kültüründen çağdaş bir ulusal kültür yaratmanın son derece güç bir iş olduğunu ama Atatürk'ün bunu başardığını vurgulamaktadırlar.

Uluslaşma sürecinde Cumhuriyet'le birlikte gerçekten de ciddi ve kalıcı başarılar sağlandığı, çağdaşlaşma yolunda önemli adımlar atıldığı tarihsel bir gerçektir.

'Kültür devriminin son hedefine eriştiğini söylemek, bugünkü kimlik bunalımını inkar etmek demektir ki bu da güncel toplumsal gerçeklerle bağdaşmaz.

Ulusal kültür ile ulusal kimlik a-

rasında neredeyse mekanik bir nedensellik gören Atatürkçüler, Batılılaşmanın yeterli ölçüde yürütülmemesinden yakınmaktadırlar. Batılılar karşısında güvensiz, ezik ve neredeyse 'aşağılık duygusu' içinde olan Türk halkının onurunun yükseltmenin olumlu bir kimlik imgesi sağlamakla mümkün olacağını kabul eden yazarlar, zaman zaman 'İrkçi-Turancı' ölçüde milliyetçi bir tutuma girmişlerdir. Bu görüşleri destekleyecek bir resmi tarih ve kültür politikası izleyen Atatürk'ü, neredeyse bir dogma gibi kabul eden görüşlerden ayrılan 'çağdaş Atatürkçüler' Türk kimliğine bu denli bilim dışı bir yaklaşımda bulanları haklı bir biçimde eleştirmektedirler.

Kültürel kimliğimizin, ulusal bir nitelikte yeniden tanımlanması amacıyla, Atatürk'ün Cumhuriyet öncesi tarihi toplumun bilincinden si-

dayken bireysel ve toplumsal sözcük birikimlerini azaltmaktadırlar. Neredeyse 50 sözcükle konuşan, daha doğrusu konuşamayan insanlar topluluğuna dönüşmüş bulunuyoruz.

Böyle bir ortamda, konum ve koşulda öncelik her şeye karşın edebiyatın olmalıdır.

Öncelik derken şunu kast ediyorum: Okuma alışkanlığının azaldığı ve ikame olanaklarının çoğaldığı bir dönemde edebiyatın işi gitgide güçleşmektedir. İnsanlar kitaptan kaçmaya başlamışlardır. Okumanın özünde haz olan edimi bir korkuya dönmüştür. Bu noktada yazınsal üretimde ister istemez kısırlaşacaktır. Fakat şunu unutmamak gerekir: Büyük çıkışlar her zaman büyük tükeniş noktalarından, büyük darboğazlardan sonra gerçekleştirilir. Edebiyatın anlamı da tarihi de bu olgunun somut örnekleriyle doludur. O nedenle edebiyat işlev açısından da bu dönemde önemli bir noktadadır.

Kitapların ve yazarların durumunu bu görüntüden soyutlayarak ele almak ve tanımlamak olanağı yok. Nüfus artış oranıyla, nüfusun gençliğiyle birlikte düşündüğümüz zaman kitap satışları hızla düşmektedir.

Telif hakları yetersizdir. Toplum ve devlet yazarı madeten ve manen cezalandırmaktadır.

Bütün bu olup biteni mutlulukla ve huzurla karşılamak olanaksız.

Bu yetersizliklerin nedenleri nelerdir? Bu durumu iyileştirmek için ne yapmayı düşünüyorsunuz... Başlamış ya da üzerinde çalışılmakta olan projeleriniz var mı?

Biz özellikle kitap alımları yoluyla ve belli bir yayın politikası izleyerek bu ortamı değiştirmeye çalışıyoruz. Göreve geldiğimizden bu yana okuma alışkanlığını yerleştirmeye yönelik girişimlerde bulunduk. Kampanyalar başlattık. Kütüphanelere yeni bir anlayış, yeni bir yaklaşım getirdik. Kitap alımlarında önemli ve çağdaş ölçütler yerleştirdik. Ulusal ve uluslararası kitap fuarlarına ilgi gösterdik. Katıldık ve katılımları destekledik. Üç tane dergi yayınlıyoruz. Onlarla toplumun çocuklarına, gençlerine ve aydınlarına ulaşmaya çalışıyoruz. Köy okuma odalarından büyük kent kitaplıklarına kadar sayısız kitap dağıttık. Tirajlarımız hiç bir dönemle karşılaştırılmayacak kadar artmıştır. Yarışmalar

lecek ölçüde ciddi bir 'kültürel kopma' yaratması günümüzde ciddi tartışmalarla yol açmıştır. Atatürk'çü düşünürler, ulusal kimliğin yeşermesi için Osmanlı kültürünün reddilmesi gerektiğini savunmaları, eleştirilere hedef olmuştur. 'Türk devrimi'nin Türk ulusunu yaratabilmesi için bu 'kopmanın' tarihsel bir zorunluluk olduğu ileri sürülebilir? Ancak Türk kültür tarihini anlamak ve tarih bilinciyle donanmak için günümüzde Osmanlı ve daha önceki Türk tarihini yadsımak gerekmemektedir. Türk Kültürünü Cumhuriyetle başlatmak, indirgeyici ve tek yanlı bir tarih yorumu olacağından bilimsel ve tutarlı olmayacaktır.

Kimlik sorununa çözüm önerileri yukarıda belirtilmeye çalışıldığı gibi tek taraflı bir tarih ve kültür anlayışına dayandığı için geçerli ve tutarlı görünmemektedir.

Çağdaş bir ulus olmak tek başına 'kültür devrimi' ile gerçekleştirilemez. Ekonomik bağımsızlıktan yoksun bir ulusal toplumun, ulusal/kültürel kimliği de sürekli bir tehdit altında olacaktır. Nitekim, Ulusal Kurtuluş Savaşından sonra kazanılan bağımsızlığın 1950'li yıllardan sonra korunamadığı ve ekonomik yönden Batılı toplumlara giderek artan bağımlılığın kültürel alanda da etkilerini göstermekte olduğunu günümüzün kimlik sorunu açık bir şekilde kanıtlamaktadır.

Uluslaşma, çağdaşlaşma gibi tarihsel süreçlerin ekonomik gelişme ile yakın bağlantısı gözönünde tutulmadan yapılan kültür politikalarının geçerli ve tutarlı olması kuşkuludur.

Belirli bir siyasal kuram ya da ideoloji olmaktan çok, gerçekçi ve uygulanabilir bir eylem kılavuzu olan Atatürk'çülük, tüm toplumsal so-

runlarımıza en doğru ve gerçekçi çözümler sunan bir doğma değildir. Atatürk'çülüğü'nereye çeksen olur' biçimindeki yorumlarla yıpratmak, kamudan siyasal destek sağlamak amacıyla 'anti kemalist' görüşleri Atatürk'çülük diye yaymaya çalışmak, Atatürk'e içtenlikle bağlı çağdaş, laik bir çok Türk aydınını gıcudurmaktadır.

Atatürk'ün kültür anlayışının "Atatürk Yüksek Kurumu" gibi örgütlerin tekelindeki bir konu olmaktan çıkarak, çağdaş bilgilerin ışığında yorumlamak ve anlamak Atatürk'e gösterilecek en büyük saygı olacaktır.

4 "ÇAĞDAŞ KÜLTÜR SENTEZCİLERİ"

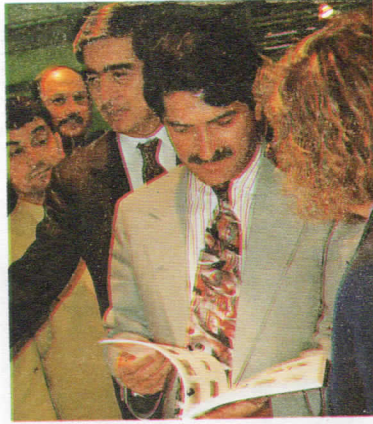
Bu görüşün kimlik konusuna yaklaşımları bazı küçük kuramsal farklılıklar dışında büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Başta

düzenledik. Belli bir ilgi oluşturduk. Hepsinden önemlisi de okumanın korkulmadığı, o-
lumlandığı bir anlayışı yer-
leştirmeye çalışıyoruz.

**Yazarlara, yazar kuruluş-
larına bakışınız ve ilişkileri-
nizden söz eder misiniz?**

Biz tüm yazar kuruluşlarını
destekliyoruz, Edebiyatçılar
Derneği'ne, Pen Club'e, TYS'ye
elimizden geldiğince katkıda bu-
lunmaya çalışıyoruz.

**Ülkemizin en
önemli sorunların-
dan birisi örgütlü
sivil toplumun he-
nüz yeterince güç-
lenmemiş olmasıdır.**

Örgüt anlayışı yerleşme-
miştir. Bunun doğurduğu sayı-
sız sorun vardır. Biz bu nedenle
örgütlenmeyi özendiriyoruz.

**Sizin başlattığınız, sizden
sonra sürekli kılınabilecek
projeler uygulamalar var mı?**

Biz en önemlisi, de-
mokratikleşmenin sağlam bir te-
mele oturtulmasına çalışıyor,
bunu halkın bilincine yer-
leştirmeye çalışıyoruz.

Eğer insanlarımız demok-
rasiyi soyut bir düşünce değil,
kendi yaşantılarının somut bir
parçası olarak görebilirlerse ve
biz o doğrultuda bir yol ala-
bilirsek uyguladığımız anlayış
sonuna kadar yaşayacaktır. Onu
da başaracağımıza inanıyorum.

**Hasan Ali Yücel döneminin
kültür politikası ve uygu-
lamasıyla bugünü karşılaştı-
rtır mısınız?**

Hasan Ali Yücel dönemiyle
bugünü belli bir yarışmacılık
mantığı içinde karşılaştırmayı
istemem. Dönemler ve koşulları
farklıdır. Hasan Ali dönemi ar-
tık tarihçiler tarafından değer-
lendirilmektedir. Biz ise güncel
bir oluşumun içindeyiz. Yalnız
şunu özellikle ortaya koymak is-
terim: Hasan Ali Yücel dönemi,
bu sorunun da gösterdiği gibi
Türkiye'nin aydınlanmasında
bugün de aşlamayan do-
ruklardan birisidir. Bu o

Güvenç olmak üzere Timur, Yavuz
ve Belge gibi düşünürler (dpn. 8,
16,17,18) "Biz Türkler Kimiz?",
"Türk Kimliğinin Kültürel Da-
yanakları Nelerdir?", "Uluslaş-
ma ile ulusal kimlik arasındaki
ilişkiler nelerdir?" türünden so-
rularla uğraşmaktadırlar

'Osmanlı Kimliği, üzerine in-
celemelerini yoğunlaştıran Timur,'
bu grup içinde kimlik imgesi ' di-
yebileceğimiz bir boyut ile daha
yakından ilgili gibi görünmektedir
(16) Türk'lerin ve Türk'lüğün dışa-
rıdan özellikle Batı dünyasından
nasıl görülüp algılandığını incele-
mek, kuşkusuz kültürel kimliğimizi
anlama açısından değerli katkılar
sağlayacaktır. Ancak, Türk ulusuna
mensup bireylerin kendilerini nasıl
algılayıp, değerlendiklerini incele-
mek, kimlik konumuzun odak nok-
tasını oluşturmaktadır. Bu açıdan
bakıldığında, Güvenç'in son yıllar-

daki çalışmalarını doğrudan doğru-
ya ulusal/kültürel kimlik arayışları
üzerinde yoğunlaştırdığını görmek-
teyiz.

Doğu-Batı, sorunu, sağ-sol ide-
olojiler, ilerici-gerici gibi siyasi ter-
minolojinin bulanık ve bilim dışı
kavramlarından sıyrılmayı başaran
bu grubun yazarları, kimlik ko-
nusuna toplum bilimlerinin nes-
nelliği ve tarihsel verilerin tutarlılığı
içinde yaklaşmaktadırlar.

Çağdaş ulus olmanın bir kültür
tarihi (değişme bilinci) gerektirdi-
ğinden hareketle, bu anlamda bir
kültür tarihinin yazılması gerekli-
liğine değinen Güvenç, bu tarihin
yönsemesini şu şekilde belirliyor:

"Kültür tarihimizi yeterince bil-
mesek de "büyük senteze" giren belli
başlı kültür öğelerinin tarihi kay-
naklarını öğrenmeliyiz... Ulusların
yazgısını belirleyen tarih değil, in-
sanlarla toplumların yapıp ettikleri,

bilgi ve inançlarıdır. Tarihe biçim,
içerik ve yön veren bizleriz, bugün
yaptıklarımızla."

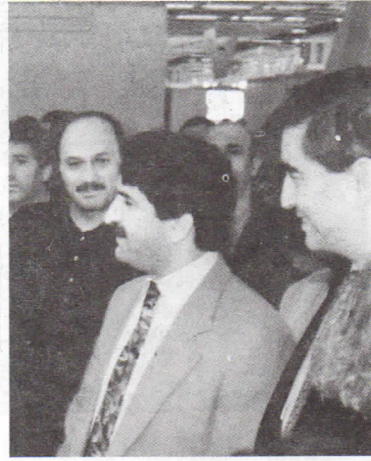
"Çağdaş kültür sentezci" an-
layışın benimsemiş, Murat Belge,
Hilmi Yavuz, Taner Timur, Mete
Tunçay ve Bozkurt Güvenç gibi
düşünür ve yazarlar, (8, 4, 16, 17,
18) çağdaş ulus olmanın gelişmiş
bir tarih ve ulus bilinci gerektirdiğini,
kültür tarihimizin yeni bir yorum ve
anlayışla yeniden yazılması gerek-
tiğini vurgulamaktadırlar. Sözkonusu
bu kültür tarihinin a) Türklerden
önceki Anadolu tarihi b) Anado-
lu'dan önceki Türk tarihi c) Ana-
dolu'nun İslamlaşması ve Türkleş-
mesi tarihi d) Osmanlı tarihi e) Cum-
huriyet tarihi gözönünde tutularak ve
kültür tarihimizin bu tarihsel dö-
nemlerden hiçbirine irca edile-
meyeceği anlayışını koruyarak
yazılmasını önermektedirler.

Sonuç olarak genel bir

dönemin kendi içinde tartışılacak yanları olmadığı anlamına gelmez. Her dönem için geçerli olan bu özellik o dönem için de geçerlidir. Gene de Hasan Ali dönemi, klasiklerin tercümelerinden daha bir çok girişime kadar kültür tarihimizin de toplumsal tarihimizin de ilginç dönemeçlerinden birisidir. Kendisini saygıyla ve sevgiyle anıyorum.

Halk eğitim merkezleri, halkevleri bir dönem oldukça işlevseldi ve yapılarından bugünün birçok ünlü tiyatro, sinema ve edebiyat insanı doğdu. Sizin bu tür kurumlara bakışınız?

Halkevleri kendi dönemlerinde kuşkusuz işlevsel ve yararlı kuruluşlardı. Bunu yadsımak olanaksızdır. Toplumun bilgi kaynaklarının ve bilgi edinme yol-

larının son derecede kısıtlı olduğu bir dönemde son derecede önemli bir işlev yüklenmişlerdir. O çabaları büyük bir borçluluk duygusuyla anıyorum.

Günümüzde de kitle eğitimine, yaygın eğitime yönelik gereksinim azalmış değildir. Hele Türkiye gibi bir toplumda bu daha da önemli bir olgudur. Ne var ki, günümüz dünyasının koşulları 1940'lar-

dan oldukça farklıdır. Kitle eğitiminin amacı da anlamıda değişmiştir.

O nedenle Halkevlerini aynı anlayış içinde bir kez daha kurmak söz konusu olamaz. Ayrıca da Halkevleri sağladıkları tüm birikime karşın belli bir kültür anlayışını ve hatta ideolojiyi yerleştirmek amacını da güdüyorlardı.

Biz, çok daha özgürlükçü bir ortamı savunuyoruz. Elbette bu halkın her yaptığını olumsuzlamak, popüler bir kitle kültürünü benimsemek anlamına gelemiz.

değerlendirme yapmak gerekirse, ulusal kimlik sorunu belirli bir coğrafya alanında (ulusal sınırlar) yaşayan etnik grupların (alt-kültürler) kültürel özgüllüklerini ve özerkliklerini korumakla birlikte, uluslaşma potası içinde birleşerek (assimilasyon kavramını çağrıştırmaması korkusu ile 'erimek' demekten kaçınılmıştır) belirli bir uzlaşma zemininde ulusal bir toplum yarattıkları zaman çözümlenmiş olacaktır.

Türk kültürü Türklerin uluslaşma süreci ile doğrudan ilişkili bir kavramdır. Çağdaş sentezci düşünürlerin de ifade ettikleri gibi "Osmanlılık", Türklerin kültürel açıdan "ümme-cemaat" kimliğini benimseyip yaşadıkları tarihsel bir dönemdir. Cumhuriyetle başlayan uluslaşma, ulusal/kültürel kimliğimiz aramak ve yaratmak açısından büyük bir değişimi harekete

geçirmiştir. Uluslaşmamız tamamlandığı ölçüde ulusal kültür yaratılacak, ulusal kültür ve kimliğimiz de uluslaşma sürecimizin taşıyıcısı ve güvencesi olacaktır.(10)

Tanzimatla başlayan Uluslaşma sürecimiz cumhuriyetle gerçekleşme yoluna girmiştir.

Bu süreç günümüzde de sürmektedir. Batılılaşma ya da daha doğru bir deyişle modernleşme ile birlikte Osmanlı ülkesindeki ümmet kültürü ile yabancı kültürleri temsil eden Batı kültürü ciddi kimlik seçenekleri olarak çatışmaya girmişlerdir. Cumhuriyet döneminin başlarında bu çatışma ulusal bir bileşime varılarak aşılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda oldukça başarılı olan "Türk Devrimi" Anadolu insanını Osmanlı/Müslüman kimliğinden kurtarıp laik, çağdaş nitelikli ulusal kimliğe ulaştırmakta önemli başarılar sağlamıştır.

1950'li yıllardan sonra Atatürk'ün ulusal/kültürel kimlik anlayışı sözde Atatürkçüler tarafından büyük ölçüde bir çarpıtmaya uğratıldı ve laik ulusal kimlik bir bunalıma girdi diyebiliriz.

1970'lerden sonra dinci çevrelerle birlikte yeniden gündeme gelen ve birbirleriyle çatışan kimlik seçenekleri düşünce dünyamızın temel konularından birisi olmuştur. Ülkenin siyasal ve ekonomik sorunlarının yoğunlaştığı bunalımlı dönemlerde kültürel kimlik arayışlarının bir bunalıma dönüştüğünü son 30 yılın tarihsel olayları göstermektedir.

Cumhuriyetle uluslaşmanın ön koşulu olan ulusal devlet kurulmuş, ulusçuluk ideolojisi yaygınlaşmış ama ulusal kültürün yaratılması henüz bütünüyle başarılamamıştır. Dünyadaki toplumların uluslaşma sürecine girdiği 19. yüzyıla oranla modern Türkiye bu yönden önemli

O nedenle, belki Halkevleri değil ama yeni bir anlayışla örgütlenmiş yaygın kültür politikasına yönelik bir dizi yeni kuruluşa, kuruma gereksinim vardır.

Nitekim biz de bu değerlendirmeye, kültür merkezlerimizi yeniden düzenliyoruz.

Onlara değindiğim özellikleri ve işlevleri yüklüyoruz. Sanırım büyük yararları olacaktır. Sonuçlarını da kısa sürede elde edeceğiz. Bugün Bakanlığımızdan talep edilen kitap sayısına bakılırsa bu sonuçların alınmaya başlandığı da söylenebilir. Ancak bu yöntemlerle, kültürün toplumsallaştırılması yoluyla bir avuç sanatçı topluluğundan

geniş bir sanat toplumuna geçebileceğiz.

Sizin eklemek istediğiniz konular...

Türkiye'de yaşayan insanlardan destek istiyoruz. Bu destek yalnızca bizim etkinliklerimizi olumlu anlamında değildir. Bizi eleştirmek de bir destektir. Ama eleştirinin yapıcı, yaratıcı ve üretken olmasında da zorunluluk vardır. Aynı şeyi basından da bekliyoruz. Çünkü, sorunumuz yalnızca bir bakanlık döneminin bürokratik işlemlerini sonuçlandırmak değildir. Türkiye'ye yeni bir perspektif getirmek, Türkiye'ye yeni bir anlayışı yerleştirmektir. Bu, insanlarımızın kendi bilinçlerine varacakları, kendilerini yeniden tanıyacakları bir dönem olacaktır. Bunu onlarla birlikte başarmak en büyük arzumuzdur. ■

B A K I Ş

KÜLTÜR VE SİYASET

Ahmet Taner Kışlalı

İçinde yer aldığım CHP hükümetinin kültür siyasetini açıklamak amacıyla, **Ulusal Kültür** dergisinin ilk sayısı için bir yazı yazmıştım. "**Ulusal Demokratik Halkçı Kültür Siyaseti**" başlıklı bu yazıda şu satırlar vardı:

"İzlenen kültür siyasetinin ulusal olabilmesi, ancak siyasal iktidarlara birlikte değişmeyecek, fakat toplumsal yapıdaki evrime koşut olarak değişecek bir düzenlemeye kavuştuğunda olanaklıdır. Bu aynı zamanda kültür siyasetine kararlılık kazandıracığı ve onu toplumun tüm kesimlerinin gereksinmelerine açık tutacağı için, kültürel gelişmeye en uygun ortamı yaratacaktır. Böylece toplumun sadece bir kesiminin değil, bütün katmanlarının olanakları en üst düzeyde harekete geçirilmiş olacaktır."

Bunun yolu ise belliydi. Türk Dil ve Tarih Kurumları ile Atatürk, ne yapılması gerektiğinin somut örneklerini vermişti.

Ancak toplumun tüm kesimlerinin denetimine ve etkisine açık demokratik yapılı özerk bir kurumlaşmadır ki, kültürel gelişmeyi "egemen ideoloji"nin baskısından bir ölçüde kurtarabilir ve ona gerçekten ulusallık kazandırabilirdi.

Bu, sınıfsal yöresel ya da etnik oluşuna bakılmaksızın, toplumda var olan bütün "alt kültürleri" kapsayan bir ulusal kültür anlayışını yansıtıyordu. Bütünlük içindeki çeşitliliği, kültürel zenginliğin temeli sayıyordu.

Aynı yazıda altını çizmeye çalıştığım bir başka önemli nokta daha vardı.

adımlar atmış ama tarihinden gelen kültürel mozaik nedeniyle ulusal kimlik sorununu çözememiştir. Bugün önemli olan, bu sorunun varlığını görüp bireysel ve toplumsal düzeylerde ne gibi doğurgulara ve belirtilere yol açtığını inceleyip, tartışmaktır. Son yıllarda düşünce dünyamızda bu sorunun gündemdeki temel konulardan birisi olması bu yönden sevindirici ve umut vericidir.(10)

*Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

KAYNAKLAR

1. Erikson, F.H. (1968) *Youth and Crises*. New York: W.W. Norton.
2. Belge, Murat (1977): "Milliyetçilik" *Birikim*, 23: 50-61.
3. Saylan, Gencay, (1983): "Ulusallık ve Ulusal Kültür ile İlgili Bazı Notlar". *Bilim ve Sanat*, 36:9-11.
4. Güvenc, Bozkurt (1986) : "The Oquest for Historical Identity in Turkey". *Collogium Paper, Presented at Wilson Center Smith-Soman*, Washington, D.C.

5. Adanır, Fikret (1988) : "Türkiye Tarihinde Jöntürkler, Osmanlılık ve Milliyetçilik" *Türkei-Data* (Türkiye Üzerine Bilimsel Araştırmalar Dökümantasyon ve Bilgi Merkezi Derneği). Essen/Germany

6. Kili, Suna (1978) : "1876 Anayasası ve Cadaşlaşma Sorunu", *Armağan Kitabı*, Ankara

7. Akçura, Yusuf (1987): "Üç Tarz-ı Siyaset" 2. Baskı Atatürk Kültür ve Tarih Kurumu T.T.K. Yay. VII. Dizi - Ankara

8. Belge, Murat (1983) : "Tarihten Güncelliğe", İstanbul, Alan yay.

9. Belge, Murat (1987) : "Mavi Anadolu Hümanizmi". Gergedan, 7:87-88.

10. Güleç, Cengiz (1988): "Türkiye'de Psikososyal/ Ulusal Kimlik Sorunu"? *Bilim ve Sanat*, 86:22-25

11. Hatemi, Hüseyin (1987): "Din ve Siyaset" *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 85:30-35.

12. Inalcık, Halil (1973): "The Ottoman Empire: Classical Age: 1300-1600, London.

13. Kafesoğlu, İbrahim (1985): "Türk İslam Sentezi", Aydınlar Ocağı yayınları. İstanbul.

14. Sinanoğlu, Suat (1980) "Türk Hümanizmi". Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

15. Şaylan, Gencay (1983) : "Ulusallık ve Ulusal Kültür ile İlgili Bazı Notlar": *Bilim ve Sanat*, 36: 9-11

16. Timur, Taner (1986): "Osmanlı Kimliği", Hil yayınları, İst.

17. Yavuz, Hilmi "Kültür Üzerine" Bağlam Yayın, İstanbul, 1987

18. Tunçay, Mete (1983) "Bilineceği Bilmek" Alan yayını. İst.

Kültürel gelişmeye yön verme olanaklarının, değişen siyasal iktidarlara bağımlı olarak kullanılır olmaktan çıkarılması, çoğulcu demokrasinin de temel koşullarından birisiydi. Ama tek koşul değildi. Kurumların özerkliği, eğer demokratik yönetimi ve halkın denetimi ilkelerini ve beraberinde getirmiyorsa, beklenen yararı sağlayamazdı.

Ancak kültürel alanda hizmeti hazırlayanların, götürülenlerin ve o hizmetten yararlananların süreç içinde bütünleşmeleri ölçüsünde, hizmetin başarılı olabileceğine inanıyordum. Bu sadece çoğulcu demokrasinin değil, aynı zamanda çağdaş toplumun da bir gereği idi.

Kültür siyasetimizin "halkçılık" boyutunu ise şöyle açıklıyordum:

"Halk, toplumda hiçbir ayrıcalığa sahip bulunmayanların toplamından oluşan sosyolojik bir olgudur. Toplumda ezici bir çoğunluğa sahip bulunan bu kesimdeki yaratıcı gücü ne ölçüde harekete geçirebilirsek, toplumun olanakları da o ölçüde artar. Bunu yapabilmeyen ilk koşulu ise, toplumsal olanakların halka dengeli

bir biçimde ulaşmasını sağlamaktır. Sağlanan her olanak, daha büyük olanakların harekete geçmesine katkıda bulunacaktır."

Halkçı bir kültür siyaseti, ulusal ve evrensel kültür ürünlerinin bir azınlığın hizmetinden çıkıp halka yayılmasını gerektiriyordu. Köy Enstitüleri'nin ne büyük bir potansiyeli harekete geçirdiğini ve kültür yaşamımıza kazandırdığı büyük değerleri unutamıyordum.

Özerk kurumsallaşma, demokratik yönetim ve yayıncılık ilkeler, ulusallık, demokratiklik ve halkçılık ilkelerinin uygulamaya yansımından başka birşey değildi.

Bizim kültür siyasetimizin ereği; özgür, barışçı, insancıl, toplumu ile bütünleşmiş ve değişen koşullara göre kendini sürekli yenileyebilen bir insandı. Özünde ulusal, ama ereği ile evrensel; geçmiş ile geleceğin birleşimi olan bir insan. Geçmişin olumlu izlerini, geleceğin ise tohumlarını içinde taşıyan bir insan...

Kemalist Kültür Devrimi "yeni insan" yarattı, yeni insan da toplumun koşullarını değiştirdi. Geri kalmış

bir toplumun, gelişmelerle arasındaki mesafeyi kısaltması için başka bir yol yoktu.

O "yeni insan"ı yönlendirmeye kalkarsanız kısırlaşır, bunalır. Özgürleştikçe gelişir, yaratıcılık kazanır.

Her siyasal iktidar, belirli bir sınıfsal temele dayanır. Kültürel yaşamın siyasal iktidarlar eliyle yönlendirilmesi, toplumdaki yaratıcı gücün, yönlendirmeye çalışanların sınıfsal tercihleri ile sınırlandırılması demektir. Daha çeşitli, daha renkli ve dolayısıyla daha zengin bir üretimi engellemek demektir.

Kültürel alanda devlet, üretmekten çok özendirme ve desteklemelidir. Devlet desteğini düzenleyecek, paylaşılacak olan kurum ve kurullar da demokratik yöntemlerle oluşturulmalı ve işlemelidir.

Demokratik bir toplumda, devletin belirli ideolojik tercihleri kitlelere benimsetmeye çalışması ne ölçüde yanlışsa; "Ben karışmıyorum" demesi de meydanı "egemen ideoloji" ye bırakmak anlamına geleceği için daha da yanlıştır! ■

cem yayınevi

Küçükparmakkapı
İpek Sokağı No.11
80060 Taksim - İst.

Tel: 243 05 50 - 243 20 23 • Faks: 244 15 33

yeni yayınlanan
kültür dizisi
kitaplarımız

DOĞAN
KUBAN

BATIYA GOÇUN SANATSAL EVRELERİ Doğan Kuban bu yapıtında, doğudan batıya Türklerin göç yolları üzerinde oluşmasına katıldıkları kültür ortamlarını ve bu ortamlarda üretilen sanatın niteliklerini inceliyor. 206 sayfa 70.000 TL.

HİLMİ ZİYA
ÜLKEN

İSLAM FELSEFESİ Ülkemizde sağlam bir felsefe geleneğinin ve düşünce tabanının oluşmasında büyük emeği geçen Hocaların Hocası Ülken'in *Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru İslam Felsefesi, Kaynaklar ve Etikleri* adını taşıyan kitabının yeni baskısını kıvançla sunuyoruz. 415 sayfa 90.000 TL.

ORHAN
BURİAN

DENEMELER - ELEŞTİRİLER Vedat Günyol'un yayına hazırladığı bu yapıtta genç yaşta ölen usta denemeci Burian'ın yazılarından önemli bir seçkiyi okuyacaksınız. 324 sayfa 75.000 TL.

SADUN
AREN

TİP OLAYI (1961-1971) İki formalık birinci hamur fotoğraf ve belgelerle sunulan yapıtta Sadun Aren Türkiye İşçi Partisi'nin 1961-1971 yılları arasındaki savaşımını kendine özgü anlatımıyla aktarıyor. 296 sayfa 80.000 TL.

FERHAT
ZEYNALOV

TÜRK LEHÇELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLGİSİ Azerbaycanlı ünlü Türkbilimci Prof. F. Zeynalov, yapıtında ondört Türk lehçesini dilbilgisi açısından bir-biriyle karşılaştırarak örneklemiştir. Bu yapıt büyük bir boşluğu dolduracağı gibi, üniversitemizimizin Türkbilim bölümleri için de bir ders kitabı niteliğindedir. 400 sayfa 100.000 TL.

BAHRİYE
ÜÇOK

ATATÜRKÜN İZİNDE BİR ARPA BOYU Bir bomba ile yaşamına son verilen laikliğin ve demokrasinin yılmaz savunucusu Bahriye Üçok'un savaşımının yazıları. 270 sayfa 70.000 TL.

MERİH
ZİLLİOĞLU

İLETİŞİM NEDİR? Anadolu Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç.Dr.Merih Zillioğlu'nun bu yapıtı, iletişim olgusunu temel kavramlar çerçevesinde, genel özellikleri ve işleyiş düzeni içinde irdeleyen bir kitap. 320 sayfa 75.000 TL.

Ödemeli gönderemiyoruz lütfen ederi kadar posta pulu gönderiniz.

DÜNYA DEDİĞİMİZ DUDUKUŞU

Salâh Birsel

Ören, 3 Eylül 1992
Saat : 17.10

İstanbul'dan telefon : Avukat Mehmet Çobaş.

Tanımadığım bir kişi. Ama dört dörtlük bir okur.

Bir dost, bir canberberi.

Cumhuriyet'te dündenberi yayınlanmaya başlayan **Gandhi** ya da **Hint Kirazının Gölgesinde** adlı dizi-yazımdan ötürü bana sevgilerini sundu.

Telefonumu gazeteden almış. Doğrusu, böyle yorgunluk verici bir kutlamaya katlanmayı göze aldığından içim titredi. Kendisine nasıl teşekkür edeceğimi bilemedim.

"Yazarlar bir şeyler yaptıkları vakit bir hoş olurlar. Ama okurlar onların yazdıkları üzerine eğildiklerinde mutlulukları bütün bütüne artar" dedim.

Bugün benim telefon günümüdü galiba.

Sabah da, 10'a doğru yine bir telefon geldi.

İstanbul'dandır diye koştum. Berlin çıktı.

Karşımda da ipek gibi Adnan Binyazar.

Onu bütün yaz burada, Sunar'da beklemiştim.

-Yahu nerdesin, Türkiye'yi bulamadın mı?

-Ancak İstanbul'a geldim. O da iki günlüğüne. İşler beni, apar topar Berlin'e dönmek zorunda bıraktı.

- İyi misin bari?

-İyiyim. Sana bir telefon sarkıtayım, sesini duyayım dedim.

-Dikkat et. Ben de senin sesini duydum.

Binyazar bunun ardından, bir sürü can kaldıran laflar etti. Şimdiler **Yalnızlık Günlüğü**'nü yeniden okuyormuş. Sanırım bir yazısında ondan açacakmış.

7 Eylül 1992

Yeniden Rousseau.

Bu kez **Bir Yalnızgezerin Düşleri**.

Rousseau'nun memleketinde, İsviçre'de, ispirtoya bandırılmış zambak çiçekleri yaraları iyileştirmekte kullanılmış.

Doğa karşısında pek dikkatlidir bizimkisi. Kitabın bir yerinde: "Odamı, o boş kağıt ve kitaplarla dolduracağıma çiçek ve otlarla dolduruyordum." diyecektir.

Onu Bienne gölündeki Saint-Pierre adası da pek büyülemiştir. Orada kendi yalnızlığı ve doğayla iç içe yaşamıştır.

Türkçe çevirinin 61. sayfasında şunlar okunabilir:

- Bu ada, yalnız kalmaktan hoşlanan her adamın mutluluğunu sağlayacak bir yerdir. Yalnızlığa, alınyazısının bir sonucu olarak uğramış belki tek kişi olduğum halde, başkala-

rında görmemekle birlikte, yalnızlıktan hoşlanan birileri bulunduğunu sanırım.

Rousseau bu adada duymak istediği hazların başlıcası olan o şakak lalesi **farniente**'ye (İtalyancası: hiçbir şey yapmamak) kaşık çaldığını da söyler.

Peter Handke de **Yorgunluk Üzerine Deneme** (Türkçesi: Cermal Ener) adlı kitabında bir yalnız yorgunluğundan açar.

Kentin kıyısında, yalnız bir odadaki yorgunluk.

Handke'ye göre, bu tür yorgunluk, insanın parmağını oynatmasına, dahası, gözlerini kırpmıştırmasına olanak tanımaz. Kişioğlunu inmeli kılar. Solumasını keser.

Bu yalnız yorgunluğunun bir özelliği daha vardır.

Bir odada yalnız başına iseniz, yorgunluk hep öğle üzerinin geç saatlerinde, ya da akşamın ilk saatlerinde bastıran karanlıkla birlikte çıkar gelir.

10 Eylül 1992

Aydınlar tütün yaprakları gibi kurutuluyor.

Nedir, kendileri de bundan memnun.

Çünkü birey kişiliğine bürünmek, bireyselleşmek kendilerine güç geliyor.

Nesneleştikçe, birey-dışı oldukça, nesne-adam adına ulaştıkça, toplumun içinde toplu iğne batağına belendikçe yüceleceklerine inanıyorlardı.

Bireylikten kurtuldukları an toplumun en saygıdeğer katına erişeceklerini sanıyorlar.

İçlerinde "Bireyleri Nesnelleştirme Derneği" kurulmamış olmasına tutulanlar bile var.

Şap, şap, şap.

Binbir ayak bir ayak üstünde.

Nesne adam, nesne-adamın göğsü üstüne çökerse soluklanır.

Ama dünya dediğimiz duduğu, parlak yeşil tahtarevalı

de çok yapmacık, çok gaygaylı. Mira Congo yanardağının vicık vicık lav gölü sanki.

Tanrının günü yanınızdan, önünüzden, ardınızdan, içinizden yüzlerce, binlerce insan geçer.

Konuşmalarına, el-yüz kıpırtılarına dikkat edin. Topu da size yabancıdır.

Onlar bu dünyada değil, Merih'te, Zuhal'de ya da başka bir gezegende yaşayan yaratıklardır.

Sunar, 15 Eylül 1992

Saat 19.15
Güneş battı.

Yalnızlık ufkunun ötesine gizlenmeye gitti.

İlkin altın bir sal üstünde Ören'e doğru ilerlemek istediyseniz de, sonradan vazgeçti. Yüzünün allığını yenileyip denizin karanlıklarına daldı.

Kıpır kıpır denizi, seraserli kapanıç kürk giyinmiş dalgaları, remi yapan, elindeki tüm kağıtları açan gökyüzünü kucaklamak için, ömrü günü evin içinde geçmeye başlamış son yazlıkçılar da., yüreklerinde bir koşturma, kıyıya seyirttiler.

Bir an doğanın buyruk

köleliğine evetlik gösterdiler ve de Terence Young'ın **Bir Noel Ağacı** filmindeki İtalyan yıldızı breh-breh Virna Lisi gibi çevrelerine üzgün, süzgülün ve büzgülün bakışlar fırlattılar.

Bunlar kışın, kara oklar gökkubbeyi kapladığında, evlerindeki pencerede oturup dışarsını gözlemleyecek ve gördükleri şeyler üzerine küçük felsefeler yumurtlayacak olan a-lavandalı, kibirli kişilerdir.

Gün saltanatıyla gitti mi bir defa

Yalnızlığımızla doldurup her yeri

Bir renk çığılığı içinde bahçemizden

Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan

Lavanta çiçeği kokan kederleri

(Ahmet Muhip Dranas : **Olvido**)

17 Eylül 1992

1889 yılında, Fransız ozanlarından Apollinaire, 19 yaşında iken, Monaco'da, Saint-Charles Kolejinde iki arkadaş edinir. Bunlar, ölümüne değin, kendisine bağlı kalır. Ne ki, ikisi de şiire soyunmamıştır.

Lafın içinde kalmak gerekirse, şairler kendi katlarında, çokluk, dost olabilecek birilerini bulamazlar. Çünkü kimisi sürekli bip-bip sesi verirse de, kimisi karanlığın sığıntısındadır. Topu da yetenekli şairler arasında bile sev-giden çok düşmanlık filizleri yeşerir.

XVI. yüzyılda yaşamış olan şair İbni Kemal bir şiirinde şöyle diyecektir :

-Yeteneklilerin önünü yeteneksizler keser. Her aklı erenin karşısında bir Ebu Cehl, bir bilizler bilisizi vardır.

Nedir, Ernst Fischer de **Gerçeğin Peşinde** adlı kitabında yazarların yazarlardan ayrılma-dığını söyleyecektir. ■

D Ö N E N C E S Ö Z BURCUNUN YILDIZI

Dağlarca'nın şiir evrenine, tanyıp bil-mediginiz bir kente girercesine girip bir kıyıda durun; "Kocaman yıldızlar altında ufalık dünyamız"ın çağşamasını göreceksinizdir ilkten.

Onun eğretilmeleri size yaşamın sırlanan yanlarını gösterecektir. Sözünün büyüü deyişemesinin ardına düşeceksinizdir, eminim: "Severdim/severdim onu geceleri/Aydınlık taşlar sanki uyurdu/sessizliğinde". Bir çınaltı gibi işler yüreğimize. İşte o an; ne gecenin koygunluğuna göz uzanır, ne şehrin yeline dil çözülür, ne de zemherinin buzuna el değer... Bir tek sözdür zamanın anlamını size çözdüren.

O kıyıdan seyre durunca; onun sözünün büyüleyici duyumu, ilkten, ikilemsel olanın hayatımızı kuşatan yanlarını, uzamsal boyutunu açmılar önümüze.

Onunla, Rıhtım'daki buluşmamızda sözün bendini aşınca; belleğinin kıvıldağındaki ışıltıyı, dil vurgunluğuna verdim. "Nive uzun yaşıyorum biliyor musun? Öylesine Türkçe yanlış yapıyorlar ki; onları düzeltmek için yaşıyorum!" demesine şaşmadım! Şiir evrenine adım attıkça; dilin güzelliğine, konuştuğunuz Türkçe'nin yaratımdaki varlığına tutulursunuz. Bunu boşuna savunmuyordu elbette. O ki; "Türkçe, nice desem seni/Onca güzelim./Görünmek derinleşmek./Dolmak, seni düşünürüm düşünürüm, yarı karanlıklarda, dal./Anlarım onca./.../Seslenir seni bana yakın uzak./Yeryüzü mavisinden gökyüzü yeşiline./Tutsak uluslar var ya geceler boyu/Onlar için/Yitik özgürlükler için./Türkçe, haykırmak./.../Seslenir seni bana "o-va"m, "dağ"ım./Nere gitsem bulur beni arınmış./Bir çağ ki akar ötelere./Bir ak...ki yüce atalar, bir al...ki ulu oğullar./Türkçem, benim ses bayrağım." diyordu...

Söylenemeyecek sözlere varmanın şiirle olabileceğini imlerken de; şiir yazmaktaki ereğinin insan aklını eğitme ol-duğunu vurguluyordu. Dağlarca, şiirini sözün enginlerinde kur-rar. Zamanın sırlanan yanı onun şiirsel sözünün yapı taşları üzerinde ılışlar. Uç, gizil olan yanlarını söylemine ağıştırır. Dil, onca, varlanmanın tek koşuludur. Her dem şiirle soluk alması ise bu varoluşunun göstergesidir.

"Kişiler günlerini ertesi güne ulaştır-mak için yaşarlar." diyordu. O ise, kendi içinde bir yaşama dizisinin seyirindeydi: Yazdıka çoğalan, çoğaldıkça yazan bir eşşüremliliğin burcunda şiirinin kozasını örüyordu.

"İçimdeki çizgi bozuluyor." sözünü; yozlaşan değerlerin, yitip yok olanların karşısındaki ezinciyile açılmıyordu. Kendine dönük sözden hep sakınıyordu. Söz büyüüsü, düş gezgincisi, dil bilicisi kimliğinden söz etmek istedi... "Karşıtlıklar, sözün uçsuz bucaksız enginliği; yaşamın her devinimiyle şiirimize ağıyor. Sözün, şiirin kaynağı sızce, sizin şiir oylumun-uzda hangi kaynaklardan geliyor?" diye soruyorum... O, sözlerimin fotoğrafını istiyorum demişti ilkten. Bugün, mürekkebi kurutacaktık çünkü. Sözünün engininde uçuyoruz yine... Sözü Durbaş alıyor... Yeryüzündeki konukluğundan söz ediyor bu kez.

Sözün bendini aşıp, onun şiir evrenine yöneliyoruz. Rıhtım'da akşam olmak üzere... F.A

"GÖR BENİ, BEN GÖZ DEĞİL MİYİM?"

Refik Durbaş

"Uçurtma uçar
Sanma
Yele Karşı"

Uçurtma uçar
İpi tutan
Ele karşı"

Dilimin ucunda "İlkokul
2'deki /Kanatlarda" kitabın-
dan "Der ki" şiiri...

Bastonunu sonbaharın a-
yazına dayamış, pencere di-
binde oturuyor. Siyah kasketi taç
misali başının üzerinde. Önünde
bir tavla masası, pulları renk
renk şiirlere dönüşecek sözcük-
lerden...

Kahvenin uğultusu gözlerinin
ırağına düşmüş. O, yazdığı de-
ğil, yazacağı şiirlerin mali hül-
yasında...

Kadıköy'de "sıradan", kah-
velerden bir kahve: "Rihtim"...
"Vagon"dan daha yenilerde bu-
raya naklimekan etmiş. Haf-
tanın üç günü bu kahvede...

Elli yıldır şiirimizi sarsan,
yeniden yaratan bir büyük "Us-
ta"...

Kim farkında?

Ama o, her şeyin farkında..

Dünyanın, yaşadığımızın,
hüznümüzün, şiirimizin, yalnız-
lığımızın, hal ve gidişin...

Sözün ucunu nereden ya-
kalamalı?

Ne çok yazmış, ne çok ko-
nuşmuş... Anlat desem, seksen
yıla merdiven dayamış bir ömür
gözbebeklerinin ışığında...

Adı da soyadı da Dağlarca...

Söz değil, kalem konuşsun
şimdi. Yandaki büyük masaya
geçiyoruz. İlk soruyu kağıdın
beyaz suretine aktarıyorum:

-Neler yapıyorsunuz son
günlerde?

Cümleler arı-duru şiirin ber-
raklığıyla yağıyor kağıdın be-

yazlığına.

-Benim yaşamam da genel
yaşamaya benzer. Kişiler, gün-
lerini ertesi güne ulaştırmak için
yaşarlar. Bugünün yarım kal-
mışlığı, yarınlarımıza, yarınki
yarınlarımıza doğru uzanır gi-
der. Bitmez bu. Son günlerde
yaptığım, şiir yazmaya başla-
dığım 24 saatlerin yenilenme-
sindir diyebilirim. Başkaları için
kesin konuşamam. Duyuyorum,
1917-18 yıllarını büyük bir
günün ilk saatleri sayabilirsiniz.
1993'te son o günü saatleri...

Doğum tarihi 26 Ağustos
1914. O günden başlayalım, di-
yorum, Nedir şiir yazmakta a-
macınız?

-Başkalarını bilmem, ken-
dim için söylüyorum. Şiirimin a-
macı okuyucularımı eğitmektir.
Önce kişiliklerini kazanmaları
için çalışmak, sonra bu kişilik-
leri yurt yurttışı, yeryüzü yurt-
taşı olarak duymak, kullanmak,
daha sonra hangi eylem içinde o-
lurlarsa olsunlar, bu eylem
ölümlerine neden olsa bile
çekinmek, korkmamaktır. Bu or-
tak çabanın sonucu kendi yurt-
larından başlayan, yeryüzünün
bütün boyutlarına ulaşan aktöre
aydınlığına, sevgi aydınlığına,
duygu aydınlığına, düşünce ay-
dınlığına, imge aydınlığına, in-

san aydınlığına ortak olabilmek-
tir.

Soluklanıp bir çay içmenin
sırası..

'Çaylar geliyor, ardından da
sorular...

-"Türkçem benim ses bay-
rağım" diyordunuz. Şimdi,
Türkçenin bugünkü durumu için
neler söyleyeceksiniz?

/"Ülkemizin son yıllarda içi-
ne düştüğü bunalım dil duyarlı-
lığımızın eksikliğinden ötürüdür.
Altı yüz yıllık Osmanlı çağı-
mızda Türkçemiz öylesine üvey
oğul sayılmasaydı Anadolu'nun
dil birliğini kazanılmış olurdu.
O dil birliği ki bütün ülkeleri ni-
ce birbirinden uzak boyutlarıyla
bir avuç içine sığdırmıştır. Bi-
zimkilerse egemen oldukları
ülkelerin sözcüklerini im-
paratorluklarında birer bayrak
gibi dalgalandırırken haklar,
ırağa düşmüşler, sonunda da
bugünlere ulaşmışlardır. Niye
uzun yaşıyorum biliyor musun?

Yanıt bekliyor. Söz, uçup
kalıyor kahvenin tavanında.
İkimizin de gözleri sokağın ka-
labalığı üzerine düşüyor. Sözün
ucunu yine Dağlarca yakalıyor:

-Konuşmamızın şu güç gün-
lerde söylenemeyecek sözlere
varmaması için sorunuzu burada
kesiyorum.

Ama "Türkçe" Söz konusu olunca Dağlarca'nın önünü kesmek mümkün mü? Sürdürüyor:

-Dilimiz inanıyorum ki şu altmış milyon Türk'ten ilerdedir. Şu altmış milyon Türk, hâlâ yazar görünüp bu dile saygısızlık göstermektedirler. Bir yerde söylemişim. Yinelıyorum. Tanrı olsam yurttaşlara uyandıkları anda yüz sözcük, yüz elli sözcük verirdim. O gün ne yazacaksan, ne konuşacaksan hepsi bu kadar. Bunun dışında bir sözcük konuşmak ya da yazmak istersen, sesin çıkmayacak, kalemin yazmayacak. Para gibi sakına sakına kullanırsa bu sözcükleri, Türkçenin bozulması, harcanması önlenabilir.

Yine bir yerde söylemişim: "Kimi şiir yazar, kimi öykü yazar, kimi roman yazar, kimi eleştiri yazar, kimi inceleme yazar, kimi de budalalığını yazar."

Burada "şiir" geliyor konuşmanın yamacına. Bu yamaçta bir ulu çınar misali duruyor şiirleri... Bir değil, birçok dalda... Nedenini sormak, birçok dalda şiirlerinin sürüp gitmesini bir de Dağlarca'dan dinlemek...

-Bu kendi isteğimle, tasarlamamla oluşmuş bir olay değil. Yeryüzünün yaradılışından beri kendi çağlarını yaşamış, nice katmanları varsa gövdedeki yeryüzünün de öylesine birçok katmanları olduğunu uyanırken de uyurken de anımsıyorum. Bu anımsamalar da yazılarıma yansıyor. Bunlar yapıtlarımdaki değişiklikleri gösterir.

Toplum, yaradılış, günlük olaylar, toplumculuğun gerçek türü olan savaşlarımız (birçokları toplumculuğu ekmek kavgası sandılar. En büyük ekmek kavgası ülkenin geçimiyle ilgili savaşlardır. Ne yazık ki genç kuşaklar destan yazmaktan kaçınmaktadırlar. O destanlar ekmeğimiz Anadolu'nun değeridir).

Çok mu uzun oldu dedikleri? Bir çayla renklendirmeli mi sözü? Ama "Sözümü sürdürüyorum" diye kalemin ucuna do-

kunuyor Dağlarca!

-Yazdığım bütün türlerin içinde biri vardır ki, hepsinin annesidir. Çocuk şiirleridir bunlar. O çocuk şiirleri bütün türlerimin değil, dilimin bir annesidir. Doğaya en büyük saygım, o çocuk şiirlerini seksen yaşında da benden uzaklara düşürmemesindedir.

Peki ya sözün kaynağı, şiirin kaynağı?

Dağlarca, sözü dolandırmıyor, "Bence" diyerek ucunu yakalıyor hemen?:

-Şiir sorunuzdaki gibi bir sürü yaklaşımı kendi bilincimizle gerçekleştirdiğimiz bir olay değildir. O, bilinçaltı katmanlarında bilemediğimiz süreler boyu kımıldamış ya da kımıldamamış izlenimlerin birikmesidir. O, doğar doğmaz bu duyarlığa eklenen gözlemlerle, ellerimizin değmeleriyle, gövdemizin doğanın türlü etkilerini duymasıyla yaratır kendini. Parmaklarımızla büyüyen bu yazı, kendi sözcüklerini birbirini çağırmasıyla, çağırılmamasıyla yeniden oluşur. "**Dildeki Bilgisayar**" adlı yapıtım burada okunmalıdır. Oradaki gerçek, bu yanıma katılmalıdır. Kişinin yaşanmaları, yukarıdaki sorunuza bir daha aydınlatalım, başka başka katmanları katar bize. Artık bireydeki yazının kişiliği başlamıştır ve sorunuz yanıtlanmıştır.

Soruyu şöyle çevirsek: Bir şairin yaşamı şiirleridir, peki varoluş kaynağı nedir? Büyü mü, söz mü, yaşadıklarının sureti mi?

-Sorunuzunda üç bölüm var. Sırasıyla yanıtlayayım.

1. Bütün ozanlarda değil. Öyle ozan vardır ki ev içindeki yaşamı ile yazdıkları birbirinden bin kez uzak. Evde sigara bile içemez, yazılarında meyhanelerde güneşin doğduğunu yazar. Kimi de bekindir, mutlu evliliklerden söz eder. İşin gerçeği, bu türlü yaşamaları gerçek şiire koyamadıklarıyla ayırt edilebilir.

2. Şairin ve şiirin var oluş kaynağı en ince ayrıntılarıyla belirtilmiştir.

3. "Büyü mü, söz mü, yaşadıklarının sureti mi" diyorsunuz. Kimi yerde biri, kimi yerde ikisi, kimi yerde üçü birden. Bu sorunuzun aydınlanması için daha yukarıdaki yanıtlarım okunmalıdır.

-Peki Dağlarca'nın suretini çizecek olsak?

-Dağlarca'nın bütün kitaplarını okuduktan sonra sizde kalan'dır...

Akşamın aydınlığı Marmara'nın yüzüne inmek üzere. Son bir soruyla konuşmayı noktalamalı...

"Dağlarca'nın diyorum, "altmış yıllık şiir birikimi var. Siz, hangi dönemin Dağlarca'sını seviyorsunuz?"

-Yukarıdaki sorulardan birine, o katmanlardan söz ettiğim yanıtta bütün türlerin gövde coğrafyamda büyük bir yer kapladığını ayrıntılarıyla anlatmıştım. Onları yazarken işitmediniz mi? Hayır, iyi oldu yeniden sormanız.

Okuyucularına şu gerçeği yeniden söylemiş oluyorum:

Bir ozanın yazdığı bütün sözcükler, bütün dizeler, bütün şiirler, bütün şiir kümeleri, bütün bölümler, bütün kitaplar onu anlatırlar ki ozan okuyucunun kendi yaşamasından da bir yakınlık bekler. Sanıyorum, bütün ozanların nice kendilerini anlatsalar bu yardımlardan yoksun kalmamak umudundadırlar. Şu eski dizemi anımsıyorum: "**Gör beni, ben göz değil miyim?**"

Orada, Kadıköy'de, "Rıhtım" da bir kahvede oturuyor. Zamanının yarısı bu kahvede geçiyor, tümü ise "şiir" zamanında...

"Gör beni" diyen gözleri üzerimizde; hüznümüzün, sevincimizin, yalnızlığımızın, sevgimizin üzerinde... Geçmişin, şimdinin ve geleceğin üzerinde...

Çünkü adı da, soyadı da Dağlarca... ■

DAL

*Dal sallanır ya
Uçunca kuşlar
Sallandı içimdeki mavi çizgi
Konan bir sevgi var*

*Nasıl yağarsa yağsın
Yağmurla kar
Papatya dimdik
Direnişinde sevgim var*

*Yüreğim karmakarışık
Hem geniş hem dar
Sen uzakken bile
Seven yakınlığın var*

*Saklar çoğaltır seni
Şu küçücük nar
Bir tanesiydi sevmek
Şimdi bin tanesi var*

Ekim 1993

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

DİLİN YAŞAM GÜCÜ ve ÖMER ASIM AKSOY ÜZERİNE....

Hulki Aktunç

Ömer Asım Aksoy'u yitirdik.
Olağan bir biçimde andık.
Bizim ekin, dil yazı ortamı
için olağan.

Başka ne yapabiliriz? Şimdi
sonra neler yapabiliriz?

Önemli bir dilcimiz ölseydi,
Ömer Asım Aksoy ne
yapılmasını isterdi?

Bu değinmeyi bu açılardan
Ömer Asım Aksoy'un anısına
küçük bir adak sayar mısınız?

(I)
Öyle kişiler vardır ki, onları
ülke için bir zorunluk sayarız.
Ölümler; bu kez de eksikliklerini
ölümüne duyumsarız. Zorunluk-
tur, sanki hava su gibi ken-
diliğinden vardır; zorunluluk de-
ğildir, öldüklerinde yerlerini dol-
duramayız.

Soruyorum kendi kendime...
Dili uğraş alanı seçmiş insan-
larımız içinde kim Ömer Asım
Aksoy gibi verimli olabildi?

Dağ ile karşı karşıyayız...
Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlü-
ğü sürdürülebilecek mi? Atasöz-
leri ve Deyimler Sözlüğü'nün ge-
liştirilmiş basımları yapılabile-
cek mi?

Ya Dil Yanlışları ne olacak,
Dil Yanlışları? Bugün daha da ar-
tan, bir bataklığı anımsatmaya
başlayan dil yanlışları, Aksoy'un
Dil Yanlışları adlı değerli yapı-
tını beş on cilde vardırıarak dil
yanlışları, şimdi kim tarafından
izlenecek, saptanacak, belirlene-
cek?

(II)
Herkesin söylediği bu: "Di-
limiz bozuluyor."

Herkes suçluyu, suçluları
arıyor. Çoğunluk da, dili yalnızca
yabancı sözcüklerin bozduğunu
saniyor. Oysa, usta bir dil e-
mekçisinin yapıtını inceleysek, dil-

de bozulmanın temel nedenlerini
de apaçık görebilirdik...

*Bir dilin bozulmasını yabancı
sözcüklerin girişine bağlamak,
mekanik bir yaklaşımdır.

*Dil, kendisine özgü mantığı-
nın (örneğin, sözdiziminin) çürü-
meye başlamasıyla bozulur. Bir
yazımda, bu sorunu enine boyuna
deşmeye çalışmışım. ("İnandı-
ricılığını Yitirmiş Eleştirimen",
Varlık, Mart 1992)

*Dil, kavramsal anlatım gücü-
nün çökertilmesiyle bozulur. Örneğin,
Freud'un "anal dönem"
kavramını "dışkıl dönem" diye
Türkçeleştirildiğini sanıyorsanız
yanılırsınız. Çünkü, gövdesel bir
kavramı, gövdenin bir atığıyla
karşılıklı olursunuz. Böylece,
Freud'un kavramı, Türkçede yan-
lış karşılanmıştır. Böylece,
Freud çevirisinden hiç bir şey an-
laşılabilir; daha da kötüsü,
Freud, yanlış anlaşılır. "Dışkıl",
bana sadece koprofili'yi çağırıyor.

*İşte, dilin kendisine özgü
mantığı ve kavramsal gücü (ben
bunlara "kale kapısı" diyorum)
yıkılmaya başlarsa, yabancı
sözcükler de (dışarıdan atılan ok-
lar, mermiler) amacına çok daha
kolay ulaşmaya başlar.

Eğer Ömer Asım Aksoy'un di-
le yaklaşımını geliştirmek, bir
geleneğe dönüştürmek istiyorsak,
sorunu bu açılardan görmemiz ge-
reker bence.

(III)

1898'den 1993'e dolu dolu bir
dil yaşamıydı Ömer Asım Ak-

soy'un yaşamı. Burada, gerek
TDK için, gerek TDK yöneticileri
için, "soldan" eleştirileri de an-
mak istiyorum kısaca: Denmiştir
ki, "TDK, küçük burjuva il-
ericiliğinin kültürel bir yansıma-
sıdır 'bilim-dışı' anlamda, ide-
olojik dilciliktir"...

Bu genellemeyi, dilimizle il-
gili, TDK ile ilgili her olgu için
yeniden sınamak gerekir.

**Ömer Asım Ak-
soy'un dolu dolu dil
yaşamı, Türkçe için
büyük önem taşıyan
yapıtlarla doludur.
Somut "iş"lerdir o
yapıtlar.**

Dilimizin yaşam gücünü sap-
tayan, dilimizin gizilgücünü gös-
teren, emek-yoğun yapıtlardır.

Genellemelere yönelmeyelim
mi?

Hayır, böyle bir sayım yok.

Ama, ortaya gerçek anlamda
yapıt koymuş dil emekçilerimizin
döktüğü ter ile hesaplaşmadan,
kolayca genellemelerin sorumsuz-
ca rahatlığına da kapılmayalım.

Dünkü TDK ile bugünkü TDK
neler üretiyor, bakın; beni onay-
larsınız.

Kendi payıma, "Gaziantep Ağ-
zı"nın (1945-1946), "Tanıklarıyla
Tarama Sözlüğü'nün (1963-1977),
"Türkiye'de Halk Ağzından Der-
leme Sözlüğü'nün (1963-1979),
"Atasözleri ve Deyimler
Sözlüğü'nün (1971-1977), Ak-
soy'n diğer dil çalışmalarıyla ak-
tarımlarının önünde saygıyla
eğiliyorum.

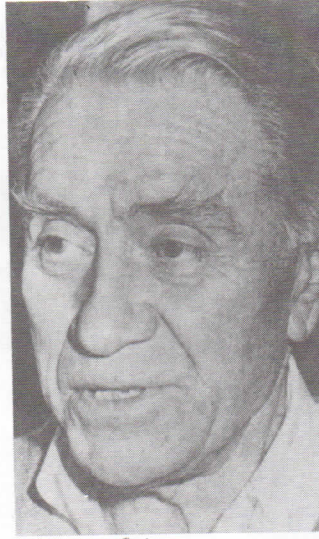
Ölüm, dilin yaşama gücüne a-
danmış büyük bir emekten daha
güçlü olabilir mi? ■

BERNA MORAN İÇİN

Hilmi Yavuz

Berna Moran'ın bundan tam 10 yıl önce yayımlanan **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış** (İletişim Yayınları, İstanbul, 1983) adlı çalışması, onun sınırlı ve dar bir akademik çevrenin dışında da okunmasına olanak sağladı. Berna Bey, hiç kuşku yok, İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörü kimliğiyle kendi uzmanlık alanında çoktan hak ettiği ünü sağlamıştı ama ne de olsa, bir akademisyen idi o; entellektüel etkinliğini akademik uğraş alanıyla sınırlamış biri... **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış**, Moran'ı ilk kez onu o güne değin hiç tanımayan bir **Public**'in, bir okur kamuoyunun önüne çıkardı. Berna Bey Türk romanıyla, genelde Türk edebiyatıyla ilgilenen akademisyenlerin ilki değildi elbet, Türkiyat' taki üniversite hocaları, başta Tanpınar kendi uğraş alanlarının akademik gereği olarak yapmışlardır bunu. Ama bir İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörü, ilk kez Türk romanına, hem de eleştirel bir bakışta yaklaşmaktaydı...

Burada hemen vurgulanması gereken, kitabın adındaki alçak gönüllüklüktür Berna Moran'ın eleştirel "**bir bakış**" olarak adlandırdığı yaklaşımı, derinliği, çözümleyiciliği ve kuşkusuz bunları kuşatan temellendirici kuramsallığı ile, sadece ve sadece "**bir bakış**" nitelemesine sığdırmak, onunla sınırlamak söz konusu değildir elbet. Moran, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış'ta Türk romanı üzerine olduğu kadar yeri geldikçe,

romanın genel sorunlarına ilişkin açıklamalarda yapıyordu ve bu kitabın değerini büsbütün arttırmaktaydı. Nitekim okur, "anlatma" ile "gösterme" teknikleri arasındaki; tip, karakter ve soyut simge arasındaki; iç monolog ile bilinç akımı arasındaki farkları Moran'dan öğreniyordu. Yine sırası geldikçe, daha önce yapılmış bazı yorumları çürütmekten de geri kalmıyordu Moran. Kısaca, kitabın öğretici yanı eleştirel ve daha temellendirici yaklaşımı kadar ağırlık taşımaktaydı. Dahası, kitap, belirli bir sorunsal ("Batılılaşma") izlediği için birinci ciltte ele alınan romanlarda bu sorunsalın taşıyıcısı olan öznelerin (tiplerin) tarihsel dönüşüme nasıl eklenmiş oldukleri kavranabiliyor; böylece Moran'ın çalışması kurmaca (fiction) ile Tarih arasındaki dolayimleri gösteren bir edebiyat sosyolojisi çalışmasına dönüşüyordu.

Berna Bey'in alçak gönüllüğünden söz ediyoruz. 1980 ya da 1981 olmalı, emekli olmuştu galiba, Berna Bey telefon etti. Kitaplarını yeniden düzenlediğini, bazı kitapları ve dergileri (özellikle onlara) artık gereksinim duymadığını bunların beni ilgi-

lendireceğini düşündüğünü söyledi ve "eğer ilgilenirseniz bu kitapları ve dergileri size vermek istiyorum" dedi. Bir "kitap kurdu" için kaçırılmaz bir fırsat! Doğallıkla ve hemen sevinçle kabul ettim ve kitapları almaya geleceğimi söyledim. Ama ben, Moran'ların Moda'daki o zarif evlerine gitmeden, Berna Bey, kitapları koskocaman iki koliye doldurmuş, çıkageldi. Teşekküre fırsat bulabildim mi, bilmiyorum. Beni asıl şaşırtan bana armağan ettiği kitaplar özellikle dergilerdi ve tümü, felsefeye ilişkindi. 1954 ve 56 arasında yayınlanmış **Philosophy and Phenomenological Research** takımı, beni özellikle çok sevindirmiştir.

Berna Bey, o güne değin felsefeyle, fenomenolojiyle ilgisine dair bir ipucu vermemişti. Ama Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış'ın yayımlanmış ciltlerini okuyunca anlayacaktım ki bu kitaplar, bu 'eleştirel' yaklaşım, sadece bir filolog 'bakış'ıyla kuşatılmaz; felsefe, tarih, ve sosyoloji bilgisini gerektirir...

Ben Berna Moran'ın kalıcı, yol açıcı yapıtlar bırakarak gittiğini düşünüyorum. Geçen yıl bu aylarda sevgili Cahit ve Gönül Kayra'ların evinde, uzun ve güzel bir gece sofrasında birlikte olduğumuzu unutamam. Mina Urgan da oradaydı o gece. Berna Bey'in yüzünde, o ölümün asla yakışmadığı, yüzünde en ufak bir hüznün izi bile yoktu- hastalığını biliyordu elbet! Ama sende bir kaygı duyumsadım: "Ya üçüncü cildi bitiremezsem?"

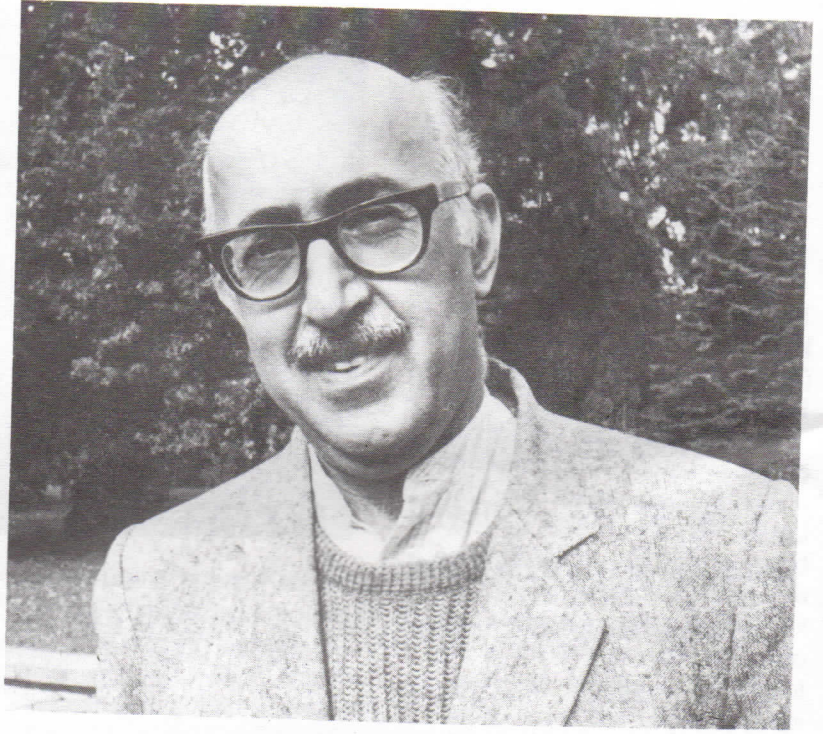
O 'Henry' nin sonbahar yaprağı, sonuncu yaprak düşmez hani, hastayı nasıl ayağa kaldırır; -üçüncü cildin, Berna Bey için O' Henry'nin sonbahar yaprağı, o sonucu yaprak olmasını diledim içimden;- olmadı yaprak düştü! ■

"BİR ADI GURBET"

Kemal Özer

Yeni ürünler hazırlamayı, hazırlananları yayınlamayı yoğun biçimde sürdürüyorum. Şu anda ilk basımları yapılmakta olan bir şiir kitabıyla bir çocuk kitabı var elimde. Yıl sonuna değin birkaç kitabım daha yayına hazır olacak. Şiir kitabım **Bir Adı Gurbet** adını taşıyor. İçinde son yıllarda yazdığım, kimliklerinden dolayı çeşitli baskılarla karşılaşmakta olan insanları "görünür" kılmayı amaçlayan şiirler bulunuyor. Avrupa'da Yedinci Adam diye nitelenen yabancı işçilerle ilgili sekiz kesiti içeren ilk bölümün ardından, "Göçe Zorlanan", "Bosnalı Çocuklar Güncesi" ve "Görüş Günü Konuşması" başlıklı bölümler geliyor. Bunların tümünde "onlar ordadır, ama onları kimse görmemektedir" denilen insanlara bakılıyor ve insana kendi dilinde, kendi toprağında gurbetin yaşatılması karşısında şu soru gündeme getiriliyor: "Kimin yüreği bölünmeden kalabilir / yeryüzü gurbete dönüştüğü zaman?"

Çocuklar için Ezop masallarını yeniden yorumlayan **Şiirlerle Ezop Masalları**, basımdaki ikinci kitap. Yakında yayına hazır olacak kitaplar arasında 1963-1993 yıllarını kapsayan günlüğüm ilk sırayı alıyor. **Tanık Günler** adını taşıyan bu kitap iki cilt olacak. Gezi yazılarını bir araya getiren **Düşmanı Kardeş Yapmak**, benimle yapılan söyleşileri derleyen **Kemal Özer Soruların Gündeminde** ise yıl sonuna kadar yayını gerçekleşecek öteki kitaplar. ■

BOSNALI ÇOCUKLAR GÜNCESESİ'NDEN

Orda Olmak

Bir ıslık, yayılan bir ıslık.

Saymaya başlıyorum: bir, iki...

Geçip gidecek mi yine?

Sürdürüyorum: sekiz, dokuz, on...

Yoksa tam üzerimizdeyken?

Yirmi bir, yirmi iki, yirmi üç...

Kulakları boşaltan bir sessizlik.

Otuz altı, otuz yedi... ve bir patlama.

Güneşli bir suya bırakıyorum kendimi:

Bu kez de orda değiliz!

Aynı anda, bir ateşe basmış gibi

ter içinde kalıyor her yanım:

Orda olanlar ne yapıyor şimdi?

bir dilcinin günlüğünden

YABANCI SÖZCÜKLER ÜZERİNE

Yusuf Çotuksöken

Yeryüzünde bugün konuşulmakta olan 225 dolayındaki (Washington Üniversitesi'nce yapılan bir çalışmaya göre 222 dil. -Cumhuriyet, 7 nisan 1990) dilin hemen her birinde az ya da çok yabancı sözcük bulunmaktadır.

Diller arasındaki yabancı sözcük alışverişi, her şeyden önce yeni kavramları karşılayacak sözcüklerin kaynak dilde bulunmaması, ya da o dilin olanakları içinde yaratılamaması nedeniyle gündeme gelmektedir. Halklar arasında çeşitli dönemlerde ve düzeylerde kurulan siyasi, askeri, ekonomik, kültürel... ilişkiler sonucu gerçekleşen sözcük alışverişi, olağan bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Yabancı sözcükler ödünçlendiği dilde de birtakım kıpırtılar oluşturur: Bir dilin sözvarlığına yabancı sözcükler belirli bir renk ve canlılık, hatta zenginlik katar. Aynı zamanda yabancı sözcüğün içerdiği kavramın o dilde karşılığının bulunması yolunda bir devrim başlatır. Yabancı sözcükler, içerdikleri kurumlar ve ideolojilerin göstergeleri olduğu için, toplumsal yaşamda birtakım kurum ve töreleri sarsarken, yeni birtakım alışkanlıkların, törelerin, kurumların oluşmasına da zemin hazırlamış olur.

Ancak bir dil, yabancı dillerin etkisine aşırı ölçüde açık kalıyorsa, tehlike çanları çalıyor demektir. Yabancı sözcükler ve öğeler belirli bir yoğunluk kazanmaya başlayınca, söz konusu dilin benliğini zedelemeye başlar: O dilin kendi dil mantığına göre yapılandığı işleyişi aksamaya başlar; sözvarlığında yabancı sözcükler, yeni sözler yaratma yollarını tıkar, yabancı dilin hazır geçreleri toplumda psikolojik bir rahatlık, kolaylık bile yaratabilir. Dilin kendini çeşitli yönleriyle geliştirip zenginleştirme olanakları, yabancı dilin baskısıyla hep ertelenir, sonra da gereksiz gibi görülmeye başlanır. Eğitim ve öğretimde de bir dizi sorunla karşı karşıya kalınır. Yabancı

dil baskısı, anadili eğitimini olumsuz yönde etkilemeye başlayınca, bu giderek ulusal birliği ve bütünlüğü de zedeleme aşamasına varır. Kimi dillerin ölümünde de yabancı dillerin boyunduruğu belirleyici olmuştur.

Türkiye'de de, Türkçe'nin çeşitli dil ve lehçelerine de tarih boyunca pekçok dillerden ödünçleme yapılmıştır. Özellikle de yakın ilişki kurulan halkların dillerinden. Eski Türkçe'nin Göktürkçe evresinde yabancı dil oranı % 1 iken, özellikle Buddhacı metinlerin çevrisinin yapıldığı Uygurca döneminde bu oran % 20'leri bulmuştur. Bu dönemlerde genellikle Çince, Moğolca, Pehleviçe, Sanskritçe, Tibetçe, Tohraca'dan sözcükler alınmıştır. XI. yüzyıldan itibaren İslam din ve kültürünün etkisine giren Türk halklarının dillerine Arapça ve Farsça'nın etkisi, baskısı artmıştır. Bilim dilinin Arapça, sanat dilinin Farsça olması, bu dillerden çeşitli çevirilerin yapılması, Türk dil ve lehçelerindeki Arapça, ve Farsça sözcüklerin sayıca artmasına yol açmıştır. Selçuklular döneminde Farsça resmi dil durumundaydı. Osmanlı, Çağatay ve Azeri edebiyatçıların kimi yapıtlarını Farsça ve Arapça yazmaları, dönemin sanat geleneğine uygun düşse bile, Türk dilleri açısından olumsuz sonuçlar vermiştir. XIII.-XIX. yüzyıllar arasındaki Türk dünyası edebiyat geleneğinde (özellikle Osmanlı, Azeri, Çağatay), gazel, kaside, mesnevi ya da düzyazı türü yapıtlarda Arapça ve Farsça sözcüklerin oranı % 60-80 arasında değişmektedir. Bu etkileme yalnızca sözcük düzeyinde kalmamış, kimi dil öğelerinin de Türkçeye girmesiyle durum tehlikeli bir boyut da kazanmıştır.

Yabancı sözcükler ve onların arkasındaki yabancı dil baskısına karşı zaman zaman tepkiler de doğmuştur. XI. yüzyılda Kâşgarlı Mahmud'un **Divanü Lugat-it-Türk**'ü, genelde Araplara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış bir sözlük (Türkçe Arapça) ise de, özde Türkçe'nin Arapça'nın baskısına karşı duyulan bir tepkinin ürünüdür. Osmanlı ülkesinde, XV. ve XVI. yüzyıllarda Aydınlı Visali, Tatavlı Mahremi (öl. 1536) ve Edirneli Nazmi (ö. 1554) yalın Türkçeyle Divan şiiri öklere ortaya koydular. Ancak izleyenleri çıkmadı. Çağatay edebiyatında Ali Şir Nevai, özellikle Farsça'ya karşı savaş açtı. **Muhakemet-ül-Lugateyn** adlı yapıtında Türkçe ile Farsçayı karşılaştırdı, Türkçenin anlatım özellikleri yönünden Farsçadan daha güçlü olduğunu ileri sürdü. Ama yapıtlarında Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalardan da vazgeçemedi.

Sözlü geleneği temsil eden halk edebiyatı sanatçıları ise kentlere ulaşabildikleri oranda yabancı dillerden gelen sözcüklere yapıtlarında yer verdiler.

Anadolu Türkçesinin Osmanlıca evresinde Arapça ve Farsça dışında da çeşitli yabancı dillerden ödünçlemeler yapılmıştır. Sözelimi denizcilik terimlerinin büyük bir kısmı İtalyanca'dır. Balık adları Yunancadan (Rumcadan) gelmiştir. Özellikle Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde Fransız kültürüyle ilişkiler sıkılaştırıldı; bu dilden çeşitli sözcükler alıntlandı. Ayrıca askeri alanda Almanca terimler de belirli bir sıklık gösterir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında basın dilinde yabancı sözcük oranı % 70 dolayındaydı, bu oranın büyük bir kısmını da Arapça ve Farsça sözcükler oluşturuyordu. Atatürk'ün önderliğinde girişilen Yazı (1928) ve Dil devrimi (1932), teokratik, monarşik düzene, böyle düzenlerin önerdiği yöneticileri kutsallaştıran, halkı kulluşturan dünya görüşüne bir tepkiden yola çıkmaktadır. Bunun için Dil devrimini yalnızca Arapça ve Farsça sözcüklere karşı açılmış bir savaş olarak görmek yanlıştır. Yazı ve Dil devrimleri, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaşlaşma, uygarlaşma yolunda girişip başardığı en önemli atılımlardır. Dil devrimiyle dilimize kazandırılan sözcüklerin (terim sözlüklerindeki önerileri de hesaba katılırsa) 50.000 dolayında olduğu rahatlıkla söylenebilir. Dil devrimi, yabancı dillerin boyunduruğuna karşı bir öz savunmadır, aynı zamanda. [Bugün Türkçe'de 20 bin dolayında yabancı sözcük vardır; bunun 7 bin kadarını Arapça ve Farsça sözcükler oluşturmaktadır. Öbürleri Almanca, Bulgarca, Çince, Ermenice, Fransızca, İbranca, İngilizce (ve Amerikan İngilizcesi), İspanyolca, İtalyanca, Japonca, Latince, Macarca, Moğalca, Portekizce, Rusça, Rumca, Rumence, Slavca, Yunanca...dan ödünçlenmiştir.]

Başka dillerden de birkaç örnek verirse, yabancı dillerin yoğun baskısına yalnızca bizim dilimizin uğramadığını da göstermiş oluruz. Farslar, İslam'ın etkisiyle benimsedikleri Arap asıllı alfabeyle bugün de kullanılmaktadır. Ayrıca Farsça'dan çok sayıda Arapça sözcük de bulunmaktadır. (% 35-40 dolayında). Endülüs Emevileri döneminde İspanyolca'ya pekçok Arapça sözcük geçmiştir. Bir İran dili olan Tacikçe'de Özbekçe'nin egemenliği görülür. Fransızca bugün İngilizce sözcüklere karşı yoğun bir

savaşım vermektedir. Yeni oluşmaya başlayan **Franglez**'in Fransızca-İngilizce) önüne geçebilmek için yasa ile birtakım yaptırımlar bile öngörülmektedir...

Dünya yeni bir düzen arayışına girdi, küreselleşme (globeleşme) ile sanki sınırların ortadan kalkmaya başladığı sezinletiliyor: Bunun sonu tek bir dünya devleti, tek bir dünya dili mi?... diye sormaktan kendimi alamıyorum. Tek bir dünya devleti, tek bir dünya dili özellikle yöneticiler için büyük bir rahatlama sağlayacaktır belki, ama yok olan dillerle kültürleri de yok olmayacak mı? Hangi dil, dünya dili olarak benimsenecek. Bugün için karar vermek zor. Esperanto bugün 100 bin dolayındaki konuşucuya kavuşsa bile pek yaygınlaşacağına benzemiyor. Ancak bugün görmezden glemeyeceğimiz bir olguyla karşı karşıyayız: Dünya bütün hızıyla Amerikanlaşmaya gidiyor. Amerikan yaşama biçimi, "iletişimce" (kitle iletişim araçları: medya) ile bütün dünya toplumlarına pompalanıyor. Bu nedenle bu sürece giren birçok ulusun dilinde Amerikan İngilizcesi'nden aktarılmış sözcükler belirli bir toplam oluşturmaya başladı. Türkiye de bu sürece giren toplumlar arasında. Ta 1950'lerden beri. 1980'lerden sonra da dışa açılma, Avrupa Topluluğu'na üye olma, Avrupa'yla bütünleşme gibi kaygılarla dilimiz Amerikan İngilizcesinin etkisine aşırı ölçüde açılmış durumda. Birkaç örnek verelim: **mega star, medyatik, talk show, in, out, hit** (şarkı), **trend, chesseburger, friedchicken, chips...** dergi adları: **Playboy, Girl, Star, Fiesta, Oscar-Tv, Show, Auto, Go, Fame, WalkMan...** Kurum adları: **Doğan Medya Center, Capitol, Sinapaşa Shopping Center, Sabancı Center...** tv, radyo adları: **İnter Star, Show, Flash, Cine 5, Number One, Metro FM, Super FM...**

Duyarlı çevreler haklı olarak "Bu gelişme bizi" Türkgilizce (Türkçe-İngilizce) adlı yeni bir dile mi götürecektir?" diye kaygılanıyorlar.

Yabancı sözcükler konusunda aydınların eğilimi ve hoşgörülü tavrı belirleyici olmaktadır. Türkçe'ye giren yabancı sözcüklerin sorumluluğu, tümüyle alan uzmanlarının ve aydınlarıdır. Gelin görün ki yabancı sözcüklerin artışından şikâyetçi olanlar da onlar. Garip bir çelişki bu. Her men her dilde bu tür gelişmelerde, aydınların aşılmasını engelleyen bu, sanıyorum. Bu arada sağduyulu, dil bilinci gelişmiş alan uzmanlarının ve aydınların bulunduğu da özellikle belirtmeliyim. Osmanlı aydınları batı kökenli sözcük ve terimlere genellikle Arapça ve Farsça'dan yararlanıp

karşılıklar bulmaya çalışmıştı. Türkçü aydınlar çokluk Türkçe'nin olanaklarının kullanılmasından yana tavrı koydular. Atatürk'ün Türk Dil Kurumu'nda (1932-1983) pekçok bilim, kültür sanat, spor... alanına ilişkin terim sözcükleri hazırlanmış, yabancı sözcüklere karşılıklar bulmak kurulları oluşturup öneriler ortaya konulmuştu. Resmî Türk Dil Kurumu (1983'ten bugüne) bu konularda hemen hiçbir olumlu çalışma yapabilmemiş değil: Resmî TDK, İmlâ Kılavuzu (son baskı 1993), ve **Türkçe Sözlük** (1988, 2 cilt) ile Türkçe'nin yazımını altüst etmiş, ideolojik anlamlar yükleyip kimi sözcükleri görmezden gelmiş, tanımlarını çarpıtmış, kimi öneri sözcüklerle karşı olumsuz tavrı takınmış, (kimi yeni üyeler Dil devrimi karşıtları arasında atamayla getirilmiştir), gerekli terim sözlükleri hazırlatıp yayımlayamamıştır. Geçen yıl yayımlanan **Gramer Terimleri Sözlüğü** (Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, 1992) ile sözüm ona dil terimleri alanında birliğe gidilmesi amaçlanmış; oysa zaten sorunlu olan bir alan tam bir kaosa sürüklenmiş durumda. Örneğin **yapısalcılık** terimi bugün hemen hemen ilgili her alanda bu biçimiyle yaygınlaşmıştır. Bu yeni sözlükte bu terim yok, yerine **yapılıklık** (s. 170) terimi öneriliyor. Dil estetiği ve müziği yönünden ne yazık ki çok kötü bir öneri. Kurumun yayımladığı **Türkçe Sözlük** ile **Gramer Terimleri Sözlüğü**, çelişkili ve uyumsuz önerileri ve örnekleriyle, tartışmalı tanımlarıyla, kısacası doğruları, eksikleri ve yanlışlarıyla dilcilerin, eleştirisini bekliyor... Ben, Atatürk'ün olmayan resmî Türk Dil Kurumu'nun, bugünkü yapısı, yaklaşımı... ile yabancı sözcükler konusunda da herhangi bir olumlu çalışma ortaya koyabileceğine inanmıyorum... Kuruma destek veren çevreler de inanmıyor artık...

Başka bir eksikliğimizden de kısaca söz etmek istiyorum: Cumhuriyet döneminde büyük bir hız kazanan çeviri etkinlikleri sürecinde, kimi yabancı sözcüklere de çok ilginç Türkçe karşılıklar türetilmiştir. **Larousse, Britanica, Hachette** gibi dünyaca ünlü firmaların ansiklopedilerinin Türkçeye çevrilmesi sırasında da (bunlardan bir kısmına yazar olarak katılmış biri olarak yakından biliyorum) yeni öneriler getirilmiştir. Ancak bunların ikidilli veya çokdilli dökümlerini bugüne değin yapamadığımız için, zaman zaman bir yabancı sözcük ya da terim için birden çok öneriyle karşılaşırız. Bu dilimize zenginlik kazandırmıyor, tersine dağınıklık, tutarsızlık getiriyor,

pekçok güzel önerinin arada kaynayıp gitmesine yol açıyor. Bir "çeviri kurumu" oluşturulup bu önerilerin burada toplanması iyi olur kanısındayım.

Bir dilin sorunlarının önem derecesine göre sıralanmasını yapmak, genelleştirilebilir bir yapı gösteremez. Bu bakımdan "Yabancı sözcükler bir dilin kaçınıcı sırada yer alan sorunudur." diye de sorulamaz kanısındayım. Sorunların sırası önemine ve ağırlığına göre zaman zaman yer değiştirebilir. Ben yabancı sözcükler konusunu önemsemeyenlerden değilim. Yabancı sözcükler, bugün Türkçe'nin önde gelen sorunlarından biridir. Bunun için sorun olarak görülmesi, sürekli izlenmeli, çözüm önerileri getirilmeli, boyutları büyürse, yasadışı kimi yaptırımlar bile gündeme getirilebilmeli (sözgelimi resmî yazışmalarda yeni yabancı sözcüklerin kullanılmasının önlenmesi; Türkçe'de birbir anlamdaşları varsa, yabancılarının kullanılmaması...)

Son yıllarda "Türkçe elden gidiyor," diye yaygara koparıyor. Eleştirilerden bir kısmı haklılık taşısaya bile, Türkçe'nin gerçek sahibi ve koruyucusu halk, gerçek geliştiricisi, Türkçeyi yetkin biçimde kullanan aydınlar ve yazarlardır. Aydınlar ve yazarlar Türkçe yazmaktan vazgeçtiler mi, dilsel bir boşvermişliğe kapıldılar mı, Türkçe için en büyük tehlike başlamış olur. Bu gün için böyle bir tehlike yok. Türk aydını ve edebiyatçısı, kimi ayrıksı örnekler dışında, Türkçe'nin yetkin bir bilim ve kültür dili olduğuna inanıyor ve duyarlılıkla onu geliştirme çabasında. İnsanlarımızın dil kullanımında yaptıkları büyük ya da küçük yanlışları, özellikle anadilli eğitimini daha işlevsel ve nitelikli duruma getirmekle ortadan kaldırmamız. İnsanımızın günlük konuşmada kullandığı 300-500 sözcükten yola çıkıp, Türkçe'nin yoksullaştığını ileri sürülecek kadar "akıl ve izan"dan yoksun olanlara şaşmamak elde değil. Türkçe düzenli işleyen yapısıyla, her türlü gelişmeyi dilsel düzeyde karşılayabilecek potansiyel gücüyle, 60 bine yakın sözcüklüyle (Anadolu ağzlarının söz varlığını da katarsanız, bu sayı daha da atar) dimdik ayakta. Bize düşen görev, dilimizi yapıyı, işleyişi, sözcüklüğü ile sürekli olarak öğrenmek, doğru ve düzgün kullanmak, yeteneğimiz elveriyorsa, Türkçe'nin anlatım olanaklarına katkı sağlayacak girişimlerde bulunmak, edindiğimiz sağlam dil bilincini herkese yaymaya çalışmak.... tir. ■

NÂZİM HİKMET İÇİN

Aragon

Hayır, yazamam, şimdi olmaz, rica ederim. Bırakın benim için bütünüyle ölsün, yoksa, daha önce, altmış yaşındaki bu delikanlı, bu sarışın boğa, ne hapisanenin, ne hastalığın, ne yaşın etkileyebildiği bu insan içimde terütaze yaşadıkça hiç bir şey yazamam. Şimdi olmaz. Daha sonra. Söz veriyorum size, yazacağım, hattâ bu dergide, daha başka bir konu üzerinde: Ölümünden değil, yaşamından söz edeceğim. Pentecôte yortusu için sayfiyeye giderken cumartesi sabahı satın aldığım Znamia dergisinin son sayısını da götürmüştüm dergide Nâzım'ın **Les Romantiques** (Romantikler) adlı romanın son bölümü vardı. Yortu sırasında herkes onu değil, Papa XXIII. Jean'ın ölümünü bekliyordu. Her saat, radyoların başında. Ve pazartesi sabahı Papa daha yaşıyordu... Nâzım'a gelince, hiç bir şey bizi uyarmamıştı, can çekişmedi, şöyle ayakta, bir merdiveni çıkarken, ansızın ölüverdi. Yaşarken öldü. Bir ağaç gibi devrildi. Bırakın da benim için bütünüyle ölsün. O zaman yazarım derginize, burada yazarım, belki gelecek ay, yaza kadar izin verin. Bundan on sekiz yıl önce hapisanede, büyük Türk mistiği Mevlâna Celâleddin ya da İran'lı Ömer Hayyam gibi rübai biçiminde yazdığı şu dört mısranın bir kehanet olmaktan çıktıklarını anyacak kadar vakit bırakın bana:

"Paydos..." - diyecek bize bir gün tabiat anamız, -
"gülmek, ağlamak bitti çocuğum..."

Ve tekrar uçsuz bucaksız başlayacak:
görmeyen, konuşmayan,
düşünmeyen hayat...

Yortunun pazartesi günü, sabah, onun düşüşünden hemen bir iki saat sonra, telefon. Nâzım. Ey ölüm, günümüzde ne de hızlı gidiyorsun! İki saat bile geçmeden bütün Avrupa'yı geçmiş, beni a-

ramış. Yvelines'lerin evinde bulmuş, yüreğime işlemiştin, ey ölüm, telefonla gelen, görünmeyen, düşünülmeyen, daha bir sözcükten, bir addan başka bir şey olmayan ölüm, ve hayır diyorum, Nâzım olamaz. Evet. O. Nâzım... Ta kendisi, başkası değil. Bütün insanlar gibi o da. Ve şiirindeki bir çocuğu ansıdım:

Recep, damdan düşer gibi karıştı söze:
"Harbe girdiğin zaman, bir gâvur öldürüp bir yudum içersen kanını korku kalmazmış."

Ben onun kanından bir damla içmeyeceğim. Konuşmayan... uçsuz bucaksız hayat... Nâzım, senden bana ilk 1934'de söz ettiler, sen hapisteydin, o zaman bir seyle yazabildim. Dostluğumuz otuz yıl sürmeyecekti. Ne kadar az, otuz yıl. 1950'de, bizler, yani Türk halkı, dünyanın her köşesindeki şairler seni hapisten kurtardığımız zaman, bir on dört temmuz günü dosdoğru hayatın içine daldın. Ama bu yıl, sabırsızlığından, temmuzu bekleyemedin... Hapisane dışında on üç yıl, ya da buna yakın bir şey. Hapisane dışında öldün, bu da çok şey. Çünkü öldün. Bu fikre alıştıracamız kendimizi. İnsan Manzaraları'nı sensiz hayal etmeye çalışacağız... Senin deyimle, manzarayı bu ağaç olmadan hayal etmeye çalışacağız. Uçsuz bucaksız hayat'ı...

6 Haziran 1963

Çeviren: Bertan Onaran
NÂZİM HİKMET (1901 - 1963)

SALKIM SÖĞÜT

Akırıyordu su
gösterip aynasında söğüt ağaçlarını.
Salkımsöğütler yıkıyordu suda saçlarını!
Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
koşuyordu kızıl atlılar güneşin bat-
tağı yere!

Birden

bire kuş gibi
vurulmuş gibi
kanadından

Yaralı bir atlı yuvarlandı altından!
Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
uzaklaşan atların parıldayan nal-
larına!

Ah ne yazık!

Ne yazık ki ona
dört nal giden atların köpüklü bo-
yununa bir daha yatmayacak,
beyaz orduların ardında kılıç oy-
natmayacak!
Nal sesleri sönüyor perde perde,
Atlılar kayboluyor güneşin battığı
yerde!

Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!

Atları rüzgâr kanat...

Atları rüzgâr.

Atları...

At...

Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti ha-
yat!

Akar suyun sesi dindi.

Gölgeler gölgelendi

renkler silindi.

Siyah örtüler indi

mavi gözlerine

sarktı salkımsöğüt

sarı saçlarının

üzerine!

Ağlama salkımsöğüt

ağlama,

kara suyun aynasında el bağlama!

El bağlama

ağlama

NEHİR HİKMETİN
PUTLARI YIKIYORUZ
KAMPANYASI VE DÖNEMİN SANATÇILARININ
TARTIŞILIRLI FİYATLARI
NEHİRLERİN SÖĞÜTÜ TİPİK BİR SANATÇI

Resimli ay
25 Kurus

Temmuz
1929

Selâlin
içerisinde

F. Celâletinin
senin hikâyesini
okuyunuz

Tablolar
mükemmel
kuvvetlidir

Mehmet Emin
Millî Türk Şairi midir?
1929

HAŞİM NEZİHİ OKAY

Şebnem Gamsız

Ş. Gamsız: Sn. Okay kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

H. Nezihî Okay: Aslen Amasyalıyım. 1904 doğumluyum. Şu anda 90'a doğru gidiyorum. 20 yaşında öğretmen çıktım. İlkokulu Amasya'da bitirdim. Bu arada 1912 - 1914 Cihan Harbi sırasında tifüsten babamı kaybettim. İlkokulu bitirdikten sonra Amasya'dan İstanbul'a gelmeyi düşündüm. Bilhassa Şişli Terakki'ye gelmeyi istiyordum. Fakat mümkün olmadı. Atatürk Anadolu'yla İstanbul arasını kapattırmıştı. Ve ben üç ay kadar Samsun'da bekledim. Hanlarda bitlendik, pirelendik ne sefaetler içinde simit satarak oradaki günleri doldurdum. İstanbul'a geçme umudu kalmayınca, gazetede gördüğüm bir ilan üzerine Trabzon Darülmualimi'ne gittim, yazıldım. Ve 4 yıl orada okudum. Orada okurken İstiklal Harbinin en kötü zamanlarıydı. Devlet okulun iâşesini pek temin edemiyordu. Kazım Karabekir Paşa orada bize askeri karavanadan yemek yolluyordu. Geri kalan ihtiyacımızı, üstümüzü başımızı kendimiz temine çalışıyorduk. Mesela ben uzun süre Kara Mehmet'in kahvesi denilen yerde uzun süre kahveci çıraklığı yaptım. Trabzon'da 4 yılımı tamamladım. 1924'te öğretmen çıktım. İlk tayinim de orada Zanos Köprüsü başında eski devlet binasına kurulmuş olan Gazi ilkokuluna çıktı. Orada 2 yıl kaldım. O dönem çok tatlı geçti, ilk tecrübelerimdi. Çok iyi çocuklarla karşılaştım. Hepsi çok

kabiliyetliydi. Daha sonra başarımdan dolayı İzmir'e verildim. Fakat ben Çeşme'yi istiyordum. Oraya verdiler. Orada da 2 yıl kaldım. O devrin bütün fikir adamlarıyla çok güzel günler geçirdim. Öğretmen okulundaki birkaç öğrenci arkadaşla ben de onların abileri sıfatıyla İstanbul'da çıkan Varlık dergisine karşılık biz de İzmir'de Fikirler'i çıkarıyorduk. Ben sayfa bağlamalarına bakıyordum. Şiirlerim de bu dergide çıkıyordu. 3 yıl İzmir'de, 2 yıl Çeşme'de hocalıktan sonra askerliğe çağrıldım. Yıldız Sarayında askerlik yaptım. Askerlikten sonra Edebiyat hocası olmak kararında olduğum için, gittim İst. Üniversitesinde dışardan bitirme imkanı olduğundan, tek tek sınavlara girdim. İmtahan günü kapıda bekliyoruz. O dönemin Darülfünununda 7 öğrenci vardı. Ben 8. inciydim. O sırada profesörler gelmişti. Ali Ekrem Bey (Namık Kemal'in oğlu) biraz gecikerek gelmişti. Öğrenciler ikiye bölündü aramızdan geçerken, hemen yanımdaki arkadaşım; "Efendim bu arkadaş okula girmek istiyor ama, pederi şahanenize nazireleri var," dedi. Ali Ekrem Bey-

sinirlendi. "Halt etmiş, halt etmiş" dedi yürüdü gitti. Ben o zaman bittim. Bütün ümitlerim gitti. "Arkadaşım" dedim. "Sen bana ne büyük kötülük ettin. Beni beynimden vurdun. Artık not alamam" dedim. Arkadaş da çok üzüldü. Öğleden önce o 7 kişiyi imtahana aldılar. Beni öğleden sonraya bıraktılar. En nihayet beni de imtihan salonuna çağırdılar. İçeride kimler yoktu ki. Mehmet Fuat Köprülü, Ali Muzaffer, Richter, Ferit Kam, Ali Ekrem Bey.

Ali Ekrem Bey ben girer girmez "gel bakalım küstah efendi! babama yazdığın nazirelerden birini oku" dedi. Ben "yok efendim. Önce pederialinize ait olanı okuyayım" dedim okudum. "Bir de kendi yazdığını oku" dedi. Okudum okuyunca adan, "Allahallah" dedi. "Evladım ben senin kalbini kırdım, gel seni öpeyim" dedi. Yanaklarımdan öptü. Ben de ellerinden öptüm. Diğer hocalara dönerek, "Bu arkadaş başka bir şey sormaya gerek yok diğerleri yazılmış olanları okuyamıyor. Bu bir de kendisi yazmış gelmiş" dedi.

Diğerleri bir kaç tane daha okumamı istediler. Fuzulî'nin Su Kasidesini, Şeyh Galip Taziyesini, Baki'den, Nedim'den Nefi'den ga-

zeller okudum. "Tamam git" dediler. Haftasında Sinop'ta Edebiyat öğretmenliği verildi 3 yıl orada kaldım. Sonra Kayseri'ye müdür gittim. 1942 - 1952 arası Bandırma Lisesi'ne gittim. 1965'de İstanbul'a tayinim çıktı. 1970 yılı başlarında da Atatürk Kız Lisesi Edebiyat hocalığından emekli oldum.

Ş. Gamsız: Neden edebiyat öğretmenliğini tercih ettiniz?

H. Nezihi Okay: Benim ilkokuldan bu yana okumaya ve şiire çok düşkünlüğüm vardı. Bir gün Edebiyat öğretmeni olacağım diye ahd ettim. 47 yıl hocalık yaptım.

Divan Edebiyatının Şairleriyle uğraştım Tevfik Fikret'i çok severim. Bana göre Fikret adeta Ümmetinden önce gelmiş. Bir peygamberdir. Hakikatleri ortaya koymuştur. Ama ömrü vefa etmedi. Atatürk'ü göremedi. Atatürk de hayıflanıyor. Ben Fikret'in yetiştirmesiyim. Fikret'in fikirleri benim kafamın yapısındadır diyor. Fikret büyük insandı. Şiirde de Ahmet Haşim'i çok severim. Hatta Haşim ismini, isminin başına ilave ettim. Yahya Kemal'le de çok iyi dosttuk. Dostluğumuz ölümüne kadar 15 yıl devam etti.

Ş. Gamsız: Öğrencilerinizden edebiyatçı, yazar olanlar var mı, bunlarla ilgili anılarınızı anlatabilir misiniz?

H. Nezihi Okay: Yazar ve edebiyatçı olarak tam hatırlayamıyorum. Ama müzisyen olarak Yıldırım Gürses ve Zeki Müren, bir de devlet adamlarından Kâmrân İnan var. Anı olarak çok var. Ama şu an toparlıyamıyorum. İsterseniz size Atatürk'le olan bir

ATATÜRK'E KASİDE

*Vücutunla acep mi fahr edüp düşsek senâyâ
Düzeldi mülk-ü millet himmetinle serteser âyâ*

*Ne mümkün zâtını tavsife süret kilki acizle
Gerektir ruz-ü şep şam-ü-seher durmak duâyâ*

*İllâhi ta ebet ta bişger-i ömrün mezid olsun
İrağ olsun hemen her dem civarından belâyâ*

*Saadettri zaman-ı rifatinde gâm-ı yab olmak
Zehi devlet ki erdik devr-i sâdinde sefâyâ*

*Şekavet yok âdavet yok vatanda emn-ü râhat var
Huzur içre bütün halkı vilayât-ü kazâyâ*

*Sezâ elhak ki tahsine hemen her hamle-i azmin
Yöneldi kible-i millet bugünden itilâyâ*

*Kalıp zulmette sertaser ziyâyı lütfâ hasretken
Kavuştu feyz-i zâtınla vatan ancak ziyâyâ*

*Nasıl fahr etmesin millet ki her dem feyz-i zâtınla
Gariki lütfu devlettir baş eğmez her atâyâ*

1928

anımı anlatayım.

Ömrümün en unutamayacağım olayı Atatürk'ün huzuruna çıkıp ona yazdığım şiirlerimi okumak olmuştur. Behçet Kemal'le ikimiz Atatürk'ün huzuruna çıkıp şiirlerimizi okumak istiyorduk. Buna bir türlü imkan bulamıyorduk. O devrin Türk ocakları başkanı ve bir ara da Eğitim Bakanı olan Hamdullah Suphi Tanrıöver biz gençlere olduğu kadar Atatürk'e de yakınlığı ile tanınırdı. Düşündük, ona başvurmaya karar verdik. Rica ettik bizi götür diye "peki randevu alıp götürürüm" dedi. Nihayet Hamdullah Suphi bize "gideceğiz çocuklar" dedi. O gün Çağlar'la buluştuk. Atatürk'ün huzuruna çıktık. Ben Divan şairlerimizden padişahlara yazdığı kasideler şeklinde bir güzel kaside yazmıştım. Çağlar ise Aşık Ömer lakabı ile Halk ağzı koşmalar

yazıyordu. Atatürk, bizim gözümüzde yüzlerce padişahın yapamayacağı bir şeyi o yıllarda yapmış, bir milletin yazısını değiştirmişti. Büyük bir insandı.

Atatürk'ün elini öptükten sonra "Hadi bakayım okuyun şiirlerinizi" dedi. "Benimkini çok beğenecek" diye düşünüyordum okumaya başladım.

Gayet eski Osmanlıca ile yazıldığı için Atatürk'ün yüzünde memnurluk değil bayağı bir kızma hissettim. Bana "-çocuk çocuk, beni bu milletin diliyle anlat anlatacaksan" dedi. "Ben dil devrimine hazırlanıyorum. Bir daha bu dille yazdığını görmeyeceğim" dedi. Ve beni azarladı. Ondan sonraki şiirlerimi hep yeni, Türkçe'yle yazdım. Bir şiirimi göstermek üzere Hamdullah Suphi'ye vermiştim orada bazı kelimeleri değiştirmiş. Türkçelerini koymuş.

Millete-ulus, ümide-umut, ırka -soy, Çağların huzurda okuduğu koşma ise şöyledi.

*Ufkunda doğdum işte
Ufkunda batacağım
Bin yıl yaşasam bile
Seni anlatacağım*

Atatürk bu koşmayı çok beğendi. Bende bir daha Osmanlıca ne gazel ne hiçbirşey yazmadım. Yalnız arada Hasan Ali ile mektuplarımızda birbirimize gazel yazdık. Ondan sonraki bütün şiirlerim temiz Türkçedir. Bütün yazdıklarımı "Ömrümden Yapraklarda" topladım ve yayınladım.

Ş. Gamsız: Yazarların yetişmesinde edebiyat öğretmenlerinin rolü ve önemi nedir sizce?

H. Nezihi Okay: Edebiyatı sevdirmek lazım. En büyük şartı o sevdirmek için de çok okuyacaksınız. Örnekler vereceksin. Onların seviyesine inerek, diyalog kurarak vereceksin. Şiir okumak bir meseledir. Bana "Türkiye'de güzel şiir okuyanlardan biri sensin" derler.

Ş. Gamsız: Genç edebiyat öğretmenlerine önerileriniz nelerdir?

H. Nezihi Okay: Çok çok okumaları lazım ve okuduklarının

derinliğine inip zevk duymaları lazım.

Ş. Gamsız: Bu söyleşi olancağını bize tanıdığımız ve değerli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkürler.

H. Nezihi Okay: Esas beni hatırladığınız için ben çok teşekkür ediyorum. İzin verirsiniz son yazdığım dörtlüğümlle bağlamak istiyorum.

*- Bir ağır yük oluyor gittikçe
Yaşanan günlerimiz sanki bize
Boşa verdik koca ömrü yazık
Herşeyi derd ederek kendimize*

GENDAŞ

TEL.: 527 10 20 - 520 82 12
Çatal Çeşme Sokak No: 19 Gendaş İşhanı Cağaloğlu / İst.

ÇAĞDAŞ EDEBİYATIMIZ GENÇLİK KÜTÜPHANESİ DİZİSİ

1	Düş Ekmeği	Oktay Akbal	25.000
2	Şair ve Sinek	Adalet Ağaoğlu	25.000
3	Yedi Öykü	Füruzan	25.000
4	Güller Kaniyordu	Faik Baysal	25.000
5	Hikâyeler	Tarik Dursun K.	25.000
6	Boşlukta Mavi	Nezihe Meriç	25.000
7	İhtiyar Gençlik	Mehmet Seyda	25.000
8	İki Yaka İki Uç	Tomris Uyar	25.000
9	Taş	Adnan Özyalçınar	25.000
10	Şarkı Gibi	Muzaffer Buyrakcu	25.000
11	Yuvadan Bir Kuş Uçtu	Işıl Özgentürk	25.000
12	Masal Kuşu	Necati Güngör	25.000
13	Çocuklar ve Adresler	Yılmaz Odabaşı	25.000
14	Dün Korkusu	Nihat Genç	25.000
15	Uç Nokta Bir Çizgi	Feyza Hepçilingirler	25.000

GENÇLİĞİN KLASİKLERİ

1	Gülsarı	Cengiz Aytmatov	25.000
2	Vahşetin Çağırısı	Jack London	25.000
3	Pol ile Virjini	Bernardin de Saint Pierre	25.000
4	Carmen/Arsene Guillot	Prosper Merimee	25.000
5	Belâlı Yer	Erskine Caldwell	25.000
6	Piyer ile Jan	Guy de Maupassant	25.000
7	Yaşlı Kar	Henri Troyat	25.000
8	Merhaba Hüzün	Françoise Sagan	25.000
9	Graziella	Alphonse de Lamartine	25.000
10	Yaşlı Balıkçı ve Deniz/Klimanjaro'nun Karları	Ernest Hemingway	25.000
11	Tarquinia'nın Küçük Atları	Marquerite Duras	25.000
12	Şeytanlı Göl	Georges Sand	25.000
13	Genç Werther'in Acıları	Goethe	25.000
14	Anayurdun Dumanı	Konstantin Simonov	25.000
15	İnci, Al Midili	John Steinbeck	25.000

ÜÇ OZAN ÜÇ KİTAP: ÜÇ DEMET ÇİÇEK GİBİ

Gülsüm Akyüz

Onları ilk kez 12. Kitap Fuarı'nda gördüm. Türkiye Yazarlar Sendikası'nın standında ve bazı dost yayınevlerinin standlarında öteki kitapların arasında. Pırıl pırıl ciltleri, özenli baskı ve kağıtlarıyla hemen göze çarpıyorlardı. Hemen alıp okşar gibi açtım sayfalarını. Hüzünle burkuldu içim, şiir ve fotoğraflara bakarken. **Metin Altıok, Kitabı, Behçet Aysan Kitabı, Uğur Kaynar Kitabı** üç demet çiçek gibiydi kitap standlarında. Çok güzeldiler. Ama yine de boynu büküktüler işte. Hüzünlüydüler. Tıpkı, bir bayram sabahında yepyeni giysileri, pırıl pırıl ayakkabıları ve özenle taranmış saçlarına karşın, kendilerini anne babalarının göremediğine üzülen öksüz çocuklar gibi...

Onları ilk kez orada, öteki kitapların arasında gördüm ve bunları düşünüp hüzünlendim. Onları böyle pırıl pırıl, tertemiz, özenli, hatta lüks baskılarıyla görseydi ozanları kim bilir ne çok mutlu olurlardı, ne çok gurur duyarlardı... Ama göremediler işte. Hepimizi tanımsız acı, utanç ve öfke içinde bırakan o korkunç Madımak Oteli Katliamında öldürülmüşlerdi çünkü. Öldürülmüşlerdi, ama ölmemişlerdi, yok edilememişlerdi. Onlarla yanı yazgıyı paylaşan sevgili Asım Bezirci'nin deyişiyle "halkın ölümsüzlük ırmağında" yunmuşlardı. Şiirleri ozan Orfeus'un ölümsüz şarkıları gibi dilden dile dolaşacak, dize dize okunacaktır yeni kitaplarda. Tıpkı; kitap fuarında gördüğüm o üç kitap gibi. Her birinin ön iç kapağında üç ozanı yanyana, ölümü beklerken resmeden o üç kitap gibi. Edebiyatçılar Derneğinin girişimiyle, Kültür Bakanlığının katkısıyla ve ailelerinin yardımıyla basılmış bu kitaplar. Geliri ailelerine bırakılmış. Ozanların çeşitli kitaplarından seçilen şiirleri derlenmiş bu kitaplarda. **Metin Altıok Kitabı**'nda kendi desenleri; Behçet Aysan ve Uğur Kaynar kitaplarındaysa Kayhan Keskinok'un desenleri yer alıyor. Ozanların albümlerinden seçilmiş fotoğraflar ve şiirlerine ilişkin yazılar kitabın arka bölümüne konmuş. Şiirler aileleri tarafından seçilmiş ve bir araya getirilmiş, üç demet çiçek gibi. Renk renk, çeşit çeşit türlü kokuda çiçek açmış ozanlar bu kitaplarda. Ama yine de hüzünlü. Tıpkı

yitirdiğimiz dostlarımızın gömütlerine diktığımız çiçekler gibi. Hüzünlü, ama ölümsüz.

Ozanlarımızı, kendi kitaplarının yanı sıra bir kez de bu kitaplarda ölümsüzleştiren Edebiyatçılar Derneğini ve Kültür Bakanlığını bu çalışmaları nedeniyle yürekten kutluyorum. Onlarla aynı yazgıyı ve acı sonu paylaşan Asım Bezirci ve öteki dostlar için de bu tür çalışmalar ortaya konmasını diliyorum. Behçet Aysan, Metin Altıok ve Uğur Kaynar'ı kitaplarından seçtiğim birer şiirle bir kez daha selamlıyorum.

KANA GAZEL

Kandır can veren kan dökenin de gövdesine

Delik deşiktir uykusu, kan damlar döşegine

Sofrasında ekmek kanar bölününce sınısacak

Kan sızar su testisinden, ince ince dibine

Kan döken kurtulamaz eline bulanışan kandan

Şinekler üşüşür bıraktığı parmak izlerin

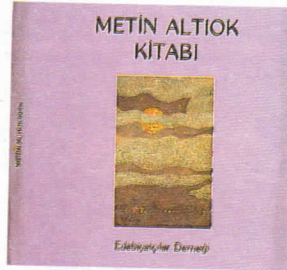
Silinmez hiç bir şeyle, akan insan kanıdır

Toprak bile içemez, sindiremez onu kendine

Sen söyle altıok metin, dökülen sıcak kanı

Ki kan sıçrasın senin de incinmiş şiirine

Metin Altıok

FALANGA

çıkarın rüzgârın kelepçesini size soracak sonra yıldızlar dağlar koşacak denize doğru güneş ise özgürlüğü doğru çıkarın rüzgârın kelepçesini.

çıkarın sözün ağzından kilidi size soracak sonra geleceğimiz evlere giden kanlı giysilerle baharda açan kardeşim gelincik çıkarın sözün ağzından kilidi.

çıkarın ışıkların peçesini hapishanelerin taş avluları ve mezarlarda dolaşan analar şarkılarımızın acılı ezgileri çıkarın ışıkların peçesini.

birlikte yürüsün gölgeleri birlikte yürüsün ölümlerimizin.

Behçet Aysan

BİNLERCE ÇİÇEK HALAYA DURDU

Umarsızca eğildin,
uluca dağların eteğine.

Baş buyurdun
bunca ayazına,

yazgına sözlü

yaşığına yeminli

yaşamın.

Saçakları buz bağladı
ömrüne.

Saç tellerinde sarkıtlar.
Canında tın...

etti.

Vurdu sis perdelerine,
ak güvercin

diliyle

bir güneş düşü getirdi

koydu göçüne,

sıcacık.

Döşek serdi gecene.

Aralandı

kirpik uçlarında yıldızlar.

Gözüm ışıldı/parladı çingim.

Siftahladın sabahı

cam kızılı bir güne.

Sevda muştusa verdin

yüreği bir solukta,

tohumu bereket

memleket hasretine.

Açtı zeytin dallarında,

binlerce çiçek halaya durdu

kanadı.

Uğur Kaynar

Bu kitapları ; P.K. 15
Yenişehir / Ankara
adresinden edinebilirsiniz. ■

OKUMA MOKUMA ÜSTÜNE

Muzaffer Buyrukçu

Modern Türk Edebiyatının temsilcileri ve gündem belirleyicileri olduklarını, yayımladıkları şiir, öykü, deneme, inceleme ve eleştirilerle kanıtlayan dergilerin zaman zaman "çıkık" ifânını verip adlarını duyurdukları gazeteler de, tıpkı o dergiler gibi edebiyata ilgi gösteriyor, güçlenmesi, yaygınlaşması için çalışıyorlardı ilk öykümü yazdığım 1945 yıllarında. 'Garip akımı' dergilerde doğmuş ama geniş bir okur kitlesine gazeteler aracılığıyla ulaşmış ve palazlanmış, hazırlıklı, hazırlıksız okuru, okur adaylarını şaşırtmış, öfkelenmiş, etkilemişti. Her gazetede, edebiyatın insan sorunlarıyla uğraştığına, insanın karmaşık, gelişkiler, karanlıklar ve bilinmezliklerle dolu yapısına uyarıcı sinyaller, aydınlatıcı ışıklar, panikleri anında durultan ilgililer... gerilen ve sıkıştırılan benliklere rahatlatıcı yumuşaklıklar gönderdiğine inanan, tıbbın ruhlara sağladığı yararlardan daha çok yarar sağladığının ileri süren ve böyle bir 'değer' canlı, faal tutmak amacıyla didinen Ataç gibi, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi, Sabri Esat Siyavuşgil gibi, Sabahattin Eyüboğlu gibi, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi, Peyami Safa gibi, Faliş Rıfki Atay gibi Va-Nu gibi, Nizamettin Nazif gibi, Aka Gündüz gibi, Vedat Nedim Tör gibi, Nurettin Artam gibi, Ahmet Kutsi Tacer gibi, Ahmet Muhip Diranas gibi yazarlar vardı. Onların yüzünden gazeteler kapılarını edebiyatçılara açmışlardı. Usta ve acemi 'yaratı'larına yer verilir, her an el üstünde tutulan edebiyata, sanata, felsefeye ilişkin sorunlar tartışılırdı. Şiirler, öyküler, izlenimler, denemeler yayımlanır, telif ve tercüme romanlar tefrika edilirdi. Ayrıca Tanin, Cumhuriyet, Akşam, Vatan, Dünya Yeni Sabah, son Telgraf ve daha başka gazetelerde haftanın belirli bir gününde sanat sayfaları düzenlenirdi. Diyeceğim, gazetelerin sanatla, edebiyatla, kültürle olan bağları, ilişkileri çok güçlüydü ve yüksek düzeydeydi. İnsan sevgisi de, saygısı da, yurt aşkı da şimdikinden kat kat üstündü. Yeni bir ses, yeni bir tarzla ortaya çıkmaya yeltenenlere gelme dalavereler çevrilmez, çeşitli oyunlar sahneye konmazdı (elbette dönemde de kışkırtıcılar, kötü yürekli eksik değildi ama önemsizdi).

Basılı kitap okurundan öte değişik bir karakteri olan tefrika okuruna da seslenirdi yazarlar. Bu tipler, her gün alma alışkanlığını edindikleri gazeteler ellerine değer değmez her şeyi bir yana bırakır, romanlara dikerlerdi gözlerini ve yutarcasına okurlardı dün devamı var-denilerek kesilen bölümü ve bir gün önce oluşan merak ve heyecanın itmesiyle dalarlardı romanın derinliklerine, oralarda karşılaştıkları nimetlerin çoğunu kendi dünyalarındaki açıkları gidermek ereğiyle aktarırlardı içlerine. Bir imgeyle, bir çağrışımla kışkırtılan beyinlerinin püskürttüğü lâvlar, zihinlerindeki kıpırtılı, buyruk bekleyen düşüncelerini atığa kaldırırdı, duygu ev-

renlerindeki depremlerin, dalgalanmaların varlıklarına kazandırdıklarıyla zenginleşirlerdi ve yarınki olayları hayal ederlerdi.

Romanın gazetede tefrika edilmesi önemli bir olgudur. Edebiyatımızı kuran, birbirini destekleyen, birbiriyle yarışan atımlarla ve birbirini kökten kazıyarak yerleşen akımlarla donatıp geliştirilen yazarlarımızın yüzde sekseni (bunların arasında ünlülerden Kemal Tahir'i, Yaşar Kemal'i, Ahmet Hamdi'yi, Orhan Kemal'i, Necati Cumalı'yi, Fakir Baykurt'u saymak gerekir) romanlarını, uzun öykülerini önce gazetelerde tefrika ettirirlerdi. Tefrika ediliş sırasında roman kendi propagandasını, tanıtımını yaptığundan ve geniş bir okur kitlesini kalabalığından gazetede bittikten on-onbeş gün sonra yayımlanırdı. Ayrıca bu 'tefrika işi' maddi yönden de yazarları rahatlatan bir olanaktı, hem gazeteden hem de yayınevinden ücret alıyordu çünkü. Yazarlar, bu durumu yitirmemek ereğiyle canlarını dışlarına takarak (Orhan Kemal'den biliyoruz) uğraşları yaptıkları aynı güzellikte olmasa bile. Yazar, bir şeyler yapma isteğini sürekli bir biçimde bileyen, harekete geçiren, verimli kılan ortamlarla, koşullarla iç içeyse zevkle çalışır ve yaratır. Eskilerin dediği gibi "Marifet iltifata tabiidir." Ama yazma hevesini kırarak, hatta köreltecek davranışlarla, işlemlerle karşılaşırsa 'lânet olsun' bu memlekette bi bok olmaz' diyerek yapıt üreten damarlarını keser, susar; zamanla, alışıldığı, övüldüğü noktalarından hızla uzaklaşır, yalnızlığa dört elle sarılır ve tükenmeye bırakır kendini. Bir çeşit intihardır bu, bir çeşit, ölümün kucagına yavaş yavaş ve her şey kahrederek atlamadır. Yok, yazmadan duramıyorsa, yazmak onun için her şeyse, yazma nedeniye engelleri, haksızlıkları, anlayışsızlıkları umursamaz unutulsa, unutturulsa da. Yaşayan edebiyat çevrelerinden nefret eden küskün çok yazar gördüm.

1960 ihtilâliyle başlayan devrimci ve demokrat ilerlemeyi köstekleyen, cahaletle yobazlığa geniş olanaklar tanıyarak toplumsal dengeleri ve düşünce sistemlerini altüst eden 12 Eylül rezaletinden sonra yeni bir yapılanma sürecine giren, derlenip toplanan, özgürlüğü, eşitliği, insan haklarını, lâikliği savunan, iktidarları çöktürüp ayağa kaldıran gazetelerimiz, sanki bütçelerine, altlarından kalkamayacakları bir yük yüklenmiş gibi, edebiyata hizmet çok zararlı ve anlamsız bir şeymiş gibi edebiyatçılarımıza, romancılarımıza geçmiş dönemlerde açtıkları kapılarını kapatmışlardır ve böylece edebiyatımızı, kültürümüzü yüceltmekten, evrenselleştirmekten başka bir şey düşünmeyen cesur, mert, her vakit muhalif ve her vakit dürüst, namuslu yazarlarımızın soluklarını kesin müthiş bir darbe indirmişlerdir. Onların milyonlarla iletişim kurabilme olanaklarını yerlebir etmişlerdir.

Sonuçlara bakarak yaşadığımız durumları değerlendiren, asıl nedenlerin, gerçek nedenlerin üzerinde durma alışkanlığı bulunmayan kimi yayınevleri, kimi aydınlar, "kitap az basılıyor, az satılıyor." diye kıyamet koparıyorlar, yazarları suçluyorlar bu ortamı hazırlayan onları gibi, oysa iki yanı birbirine düşüren bu durumun özünde yatan şeyler başkadır. sen, edebiyatı gazetelerden kovacaksın, parababalarının ürettikleri malların reklamını

yapan televizyon kanallarına sokmayacaksın, (baz kanallar lütfetmişler, ayda yılda bir kitap tanıtma programları yapılmasına izin vermişlerdir. Allah onlardan razı olsun, iki cihanda aziz etsin. Yalnız, o programları yönetenler, genellikle havadan sudan konuları, incir çekirdeğini doldurmayan gevezelikleri ya da sayıklamaları edebiyat sanatı ve o edebiyatı göklere çıkararak ama dünyaca tanınan yazarlarımızın doğuran gerçekçi edebiyatı görmezlikten gelen, nefretle küçümseyen kişilerdir. Bir de onlar her yerde hazır ve nazırdır: Bütün ödülleri jüri üyesidirler, ödülleri dilediklerine verirler, panellerin, açık oturumların ebedi çağrılışıdır. Ve sadece onlar vardır; tarikatlarına bağlı kıyırık bireyler, karacümle kurmayı beceremeyen yeteneksiz yazardır da otuz-kırk yapıtıyla edebiyatımızı zenginleştirilenler yazar değildirdi.) Çağdaş yazar ve şairlerimizin seçkin yapıtlarını okul kitaplarına almıyarak gelecekteki okurların alt yapısını oluşturan öğrencilerin günümüz edebiyatını öğrenmelerini engelleyeceksin; kitapların, yakalanan teröristler kadar, onların silâhları kadar tehlikeli olduğunu vurgulayacaksınız ve cezalandırdığınız bu kitapları televizyon ekranlarından altmış milyona göstereceksin; kitap okumak isteyenlere, evlerinde bulunduranlara çanına ot tıkırmı, dünyayı başına yıkırmı' gibisinden tehditler yağdıracaksınız ve kitapları 'boyuna toplatacağın, yasaklayacaksınız, bu sinsi, kitleleri uyandırmama taktiğinin faturasında şiirini, öyküsünü, romanını yazmaktan başka bir günahı olmayan yazara çıkartıp onu hapsedeceksin, sürgüne yollayacaksınız, vatan haini ilân ederek öldürteceksin sonra da her yandan kuşatılan bu kişiden, dünyanın en yalnız insanından yakınacaksınız "Yazdığın kitaplar okunmuyor, satılmıyor." diye. Olmaz bu. Olmamalı... bir avuç duyguya, bir avuç düşünceye dayanarak ayakta kalmaya çalışan bu ince, bu kırılğan varlığı insafsızca hırpalamamalı; tam tersi o baştaçı edilmeli, saygılı davranmalı, beynini, yeteneğini, yaşama sevincini dumura uğratmamalı. Çünkü ekonominin çıkmaza o sokmadı, enflasyon canavarıyla halkı o tanıştırdı, talan, hırsızlık, uğursuzluk kaynaklarını o yaratmadı, hakkı, adaletsizliği, her gün onbeş yirmi kişinin canına kıyan terörü o icat etmedi. Bu nedenle o hesap soran, yargılayan olmalı, yargılanan, hesap sorulan değil.

Bir de şu var: Edebiyat son yıllarda yukarıda belirttiğim gibi-gereksiz, karın doyuramaz diye (elbet karın doyuramaz, çünkü o ispanak ya da pilâvla yanyana düşünülemez, o beyine, ruha seslenir, oraldaki mideleri doyurur) dışlanmasaydı, gazeteler, şiirleri, öyküleri, romanları aksatmadan yayınlamayı sürdürselerdi, köşe yazarı dostlarımız, arkadaşlarımız kitaplar üzerine olumlu şeyler söyleselerdi, yazarların okul kitaplarını alınmasını sağlasalardı, televizyondaki kanalların hepsi ne kitap ve yazar tanıtma programları yaptırmayı başarabilselerdi... ve, ve-eee güncel atraksiyonlarla, dedikodularla, Ergun Göknel olayıyla uğraştıkları gibi edebiyatla, edebiyatın sorunlarıyla uğraşsalardı ben bu yazıyı yazmayacaktım. Belki de bir kanalda ya da radyo istasyonunda konuşacaktım ya da Fransızcaya çevrilen bir yapıtımın kokteylinde bulunmak üzere Paris'e uçacaktım. ■

Cumhuriyet

Prof. Urgan ve Hiçyılmaz'a Altın Kitap

Kültür Servisi - Dört yıldır verilen "Altın Kitap Ödülü"ne bu yıl, Türk kültürüne unutulmaz katkıları nedeniyle Prof. Dr. **Mina Urgan** ve araştırmalarıyla gazeteci-yazar **Ergun Hiçyılmaz** değer bulundu. Sivas olaylarında yitirdiğimiz eleştirmen ve edebiyat tarihçisi **Asım Bezirci** anısına eşi **Refika Bezirci**'ye de Onur Plaketi sunuldu. Ayrıca, okul kitaplarına yaptığı katkılardan ötürü **Osman Taşhca** şükran plaketi ile ödüllendirildi. Bu yıl ilk kez değişik bir ödül de sahibini buldu. Altı yaşından beri kitap okuyan, çeşitli yayınevlerine ait yapıtlarla dolu kitap koleksiyonuna sahip olan **Sabri Çayhan** da "Yılın Okuru" seçildi. Prof. Urgan'a ödülünü **Erdal Atabek**, Ergun Hiçyılmaz'a da **Necmi Tanyolaç** verdi.
(Fotoğraflar: KAAN SAĞANAK)

FRANKFURT KİTAP FUARI 1993

Yüksel Pazarkaya

Frankfurt Kitap Fuarı her yıl yeni rekorların fuarındır. Bu yıl da öyle oldu. Ama bu yıl Türkiye açısından da yenilikler, hatta rekorlar getirdi. İlk kez 150 metrekaare üzerinde derli toplu bir Türkiye Sergisi Kültür Bakanlığı'nın öncülüğünde gerçekleşti. Dolayısıyla ilk kez Frankfurt Kitap Fuarına gelen Türk kitapseverlerin yüzü kızarmadı.

Gerçi serginin düzenlenmesinde bir estetik kaygı ve beğeni yoktu. Kitapların ilk iki gün içinde talan edilmesine karşı önlem de yoktu, Frankfurt bulunduğu gibi yalnızca bir sergi fuarı, satış fuarı değil, bu nedenle de Türkiye'den bir çok yayınevi ufak da olsa masrafa girmek istemediği için, Frankfurt olarak sergisinde yer almadı.

Frankfurt, dünyanın en büyük profesyonel kitap panayırı. Ülkeler ve yayınevleri, yazarlarını ve kitaplarını, edebiyatlarını ve özgün düşün dünyalarını orada pazarlarlar. Bunun için büyük masraflara katlanarak Frankfurt'a gelirler. Başarıları da, aldıkları ve sattıkları çeviri hakları, ortak yapım sözleşmeleriyle ölçülür.

Türkiye açısından, hele devlet eliyle bir katılım söz konusu olunca, dünyanın en iyi edebiyatlarından biri olup da, dünyada en az bilinen, tanınan bir edebiyatın yapıtlarının dünyaya tanıtımı, daha açıkçası, satımı önde gelmeliydi, Frankfurt katılımı bu alanda bir girişimi içermediği için, bir şey getirmedi doğallıkla. Tersine, Avrupa'nın en büyük yayınevlerinden ve iletişim kumpanyalarından Bertelsmann yeni pazar arayışı içinde Doğu Avrupa'ya, Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Orta Asya'ya açılmak üzere, Türkiye'nin Frankfurt Kitap Fuarındaki varlığından da

son kerte profesyonelce yararlanıldı.

İlk kez Kültür Bakanlığı seviz, on kalbur üstü yazar arkadaşları da Frankfurt'a getirdi. Birkez Şükran Kurdakul'un çıkışının engellenmesi ve ancak bakanın kişisel girişimiyle ve gecikerek ve bakanla birlikte çıkabilmesi, Sayın Fikri Sağlar'a karşın, Türkiye'de sansür ve yasak yasaları sürdükçe, yeryüzü ayıbımızın da süreceğini yeniden gösterdi. Öte yandan, belki deneyimsizlikten, ama yanı zamanda yazara kapıkulu bakışının geleneği de kaplanmadığından başka aylar da oldu.

Türkiye'nin yüzakı kalburüstü yazarlara ucuz tarife toplu bilet alınmış. Cuma gidilecek pazartesi topluca dönülecek. Pınar Kür, "Berlin'e gitmek istiyordum. İki gün, ama bu biletle olmuyormuş", dedi. İster istemez pazartesi döndü.

Gelen yazarlar cumartesi öğleden sonra fuarda Kültür Bakanlığının satın alıp ücretsiz dağıttığı kitaplarını (50-100 adet) okurlara imzaladılar. İki saat bir curcuna oldu bitti. Frankfurt'ta, satış fuarı, dolayısıyla imza yere olmadığı için, gelen geçeni de bir güzel şaşırttık. Hele Sayın Fikri Sağlar da sergiye gelip kitaplarını imzalayınca izdiham görülecek

şeydi. Ben geçmiş yıllarda bu tür bir izdihamı başka ülkelerin yayınevleri sergisinde, imzasız, bedava kitapsız, dünyaca ünlü bir yazarları geldiği zaman yaşadım.

Yazarlarımız yabancılarla hiçbir biçimde tanıtılmadı. Yabancı yazar, yayıncı, basın yayın üyeleri ve yayın ajanslarıyla hiçbir biçimde bir araya gelemediler. Fuarı gezdiler, geldikleri gibi döndüler. Elbette bu da bir şey.

Oysa, Frankfurt Kitap Fuarı aynı zamanda yaklaşık iki milyon, Avrupa topluluğu ele alınırsa, üç milyon Türk'ün yerleşik yaşadığı bir yerde olmasından, Türkiye için ayrı bir önem taşıyor. Belki gelecekte üstüne gidilir diye yazıyorum, eleştirmek için değil. Madem bunca yazar geliyor, madem bunca kitap geliyor, Frankfurt kitap Fuarında değil - fuarın niteliği buna uygun değil, ama yazarlarımız niçin yurttaşların bulunduğu kentlere bir örgütlemeye götürülmezler, oralarda okurlarıyla sözleşme olanağı bulmazlar, ayrıca, onları gidip yurttaşlarla toplantı yaptıkları yerlerde Türkiye'den getirilen kitaplar, ufak bir örgütlemeye ve yine Kültür Bakanlığının desteğiyle ucuz olarak Avrupa'da Türkçe kitaptan uzak, hatta yoksun okura sunulamaz mı? ■

**ÖMER SEYFETTİN
ÖDÜLÜ**

Ünlü öykücü Ömer SEYFETTİN adına heryıl olduğu gibi bu yıl da Gönen Kaplıcaları İşletmeleri tarafından öykü yarışması düzenleniyor. Bu yıl beşincisi düzenlenen öykü yarışmasının konusu serbest. Yarışmaya katılacak öyküler en geç 31. 12. 1993 tarihine dek "Gönen Kaplıcaları Aşk Öykü Yarışması 10900 GÖNEN" adresine ulaştırılacak. Sonuçları 6.3.1994'te açıklanacak olan yarışmanın seçici kurulunda, Sami Karaören, Tarık Dursun K, Muzaffer İzgü, Mehmet Başaran, Refik Durbaş, Buket Uzuner, ve A.K. Uzer bulunuyor.
(Tel. 0 266 - 762 18 40)

**CEYHUN ATUF KANSU
ŞİİR ÖDÜLÜ**

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'ne katılma koşulları açıklandı. 15 Ocak 1993 - 15 Ocak 1994 tarihleri arasında yayınlanan bütün şiir kitapları ödüle katılabilecek. ödül yazmanlığı bu kitaplar arasından, çeşitli nedenlerle katılamayan kimi yapıtları da ödüle aday olarak gösterebilecek. Basılmamış ama kitap bütünlüğü taşıyan şiirlerle de ödüle aday olunabilecek. Son katılım tarihi 15 Ocak 1994'de sona erecek olan Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'nün sonuçları 17 Mart 1994 tarihinde açıklanacak. Tek bir yapıta ya da şiir bütünlüğü taşıyan şiirlere 2 milyon TL tutarında para ödülü verilecek. ödüle aday olan yapıtlar, şairin adı, açık adresi ve kısa yaşam öyküsüyle birlikte 7 kitap ya da 7 kopya dosyayla **Işık Kansu, Atatürk Bulvarı No: 125 Kat: 4 Bakanlıklar / Ankara** adresine gönderilecek.

**ARIBURNU ÖDÜLLERİ
5 YAŞINDA**

Orhon Murat Arıburnu anısına bu yıl da şiir, kısa metrajlı film, kısa metrajlı film senaryosu, film öyküsü ve fotoğraf

olmak üzere yine beş dalda verilmesi kararlaştırılan Arıburnu Ödülleri'ne şiir dalında 10 Nisan 1993 tarihinden sonra yayımlanan kitaplarla, kısa metrajlı film dalında 30 dakikadan uzun olmayacak filmlerle, kısa metrajlı film senaryosu dalında 25, film öyküsü dalında 5 sayfayı geçmeyecek senaryo ve öykülerle, fotoğraf dalında 18x24 cm. ölçülerinden küçük olmayacak siyah-beyaz baskı çalışmalarla başvuru da bulunulabilecek.

Sonuçları 11 Nisan 1994 günü açıklanacak olan Arıburnu Ödülleri'ne katılmak isteyenlerin, yapıtlarını bir fotoğraf ve yaşam öyküleriyle birlikte 7 nüsha olarak 1 Mart 1994 gününe kadar "Arıburnu Ödülleri, Ahududu

Sok. No:27 D.7 80060 Beyoğlu / İst." adresine elden ya da postayla göndermeleri, bilgi almak isteyenlerin (0212) 249 75 91 no.lu telefona başvurmaları gerekiyor.

**SANAT KURUMU'NUN
ÖDÜLLERİ AÇIKLANDI**

Sanat Kurumu'nun 1993 yılı tiyatro, Plastik Sanatlar ve Sinema ödülleri belirlendi. Seçici Kurul bu yıl Kurumun Onur Ödülünü gazeteci Uğur Mumcu'ya verdi. Sanatçılara ödülleri 25 Aralık 1993'te Ankara'da düzenlenecek bir törenle verilecektir.

TİYATRO

Tiyatro Seçici Kurul'u tiyatrodaki aşağıdaki ödülleri vermeyi uygun görmüştür.

**RIFAT ILGAZ
FEDAİLER
MANGASI****KIRK KUŞAĞI ANILARI****ÖLÜMÜNDEN ÖNCEKİ SON YAPITI**Yayına Hazırlayan
ÖNER YAĞCI

FRANKFURT KİTAP FUARI 1993

Yüksel Pazarkaya

Frankfurt Kitap Fuarı her yıl yeni rekorların fuarındır. Bu yıl da öyle oldu. Ama bu yıl Türkiye açısından da yenilikler. Hatta rekorlar getirdi. İlk kez 150 metrekare üzerinde derli toplu bir Türkiye Sergisi Kültür Bakanlığı'nın öncülüğünde gerçekleşti. Dolayısıyla ilk kez Frankfurt Kitap Fuarına gelen Türk kitapseverlerin yüzü kızarmadı.

Gerçi serginin düzenlenmesinde bir estetik kaygı ve beğeni yoktu. Kitapların ilk iki gün içinde talan edilmesine karşı önlem de yoktu, Frankfurt bulunduğu gibi yalnızca bir sergi fuarı, satış fuarı değil, bu nedenle de Türkiye'den bir çok yayınevi ufak da olsa masrafa girmek istemediği için, Frankfurt olarak sergisinde yer almadı.

Frankfurt, dünyanın en büyük profesyonel kitap panayırı. Ülkeler ve yayınevleri, yazarlarını ve kitaplarını, edebiyatlarını ve özgün düşün dünyalarını orada pazarlarlar. Bunun için büyük masraflara katlanarak Frankfurt'a gelirler. Başarıları da, aldıkları ve sattıkları çeviri hakları, ortak yapım sözleşmeleriyle ölçülür.

Türkiye açısından, hele devlet eliyle bir katılım söz konusu olunca, dünyanın en iyi edebiyatlarından biri olup da, dünyada en az bilinen, tanınan bir edebiyatın yapıtlarının dünyaya tanıtımı, daha açıkçası, satımı önde gelmeliydi, Frankfurt katılımı bu alanda bir girişimi içermediği için, bir şey getirmedi doğallıkla. Tersine, Avrupa'nın en büyük yayınevlerinden ve iletişim kumpanyalarından Bertelsmann yeni pazar arayışı içinde Doğu Avrupa'ya, Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Orta Asya'ya açılmak üzere, Türkiye'nin Frankfurt Kitap Fuarındaki varlığından da

son kerte profesyonelce yararlanıldı.

İlk kez Kültür Bakanlığı sekiz, on kalbur üstü yazar arkadaşları da Frankfurt'a getirdi. Birkez Şükran Kurdakul'un çıkışının engellenmesi ve ancak bakanın kişisel girişimiyle ve gecikerek ve bakanla birlikte çıkabilmesi, Sayın Fikri Sağlar'a karşın, Türkiye'de sansür ve yasa yasaları sürdükçe, yeryüzü ayıbımızın da süreceğini yeniden gösterdi. Öte yandan, belki deneyimsizlikten, ama yanı zamanda yazara kapıkulu bakışının geleneği de kapanmadığından başka aylar da oldu.

Türkiye'nin yüzakı kalburüstü yazarlara ucuz tarife toplu bilet alınmış. Cuma gidilecek pazartesi topluca dönülecek. Pınar Kür, "Berlin'e gitmek istiyordum. İki gün, ama bu biletle olmuyormuş", dedi. İster istemez pazartesi döndü.

Gelen yazarlar cumartesi öğleden sonra fuarda Kültür Bakanlığının satın alıp ücretsiz dağıttığı kitaplarını (50-100 adet) okurlara imzaladılar. İki saat bir circuna oldu bitti. Frankfurt'ta, satış fuarı, dolayısıyla imza yere olmadığı için, gelen geçeni de bir güzel şaşırttı. Hele Sayın Fikri Sağlar da sergiye gelip kitaplarını imzalayınca izdiham görülecek

şeydi. Ben geçmiş yıllarda bu tür bir izdihamı başka ülkelerin yayınevleri sergisinde, imzasız, bedava kitapsız, dünyaca ünlü bir yazarları geldiği zaman yaşadım.

Yazarlarımız yabancılarla hiçbir biçimde tanıtılmadı. Yabancı yazar, yayıncı, basın yayın üyeleri ve yayın ajanslarıyla hiçbir biçimde bir araya gelemediler. Fuarı gezdiler, geldikleri gibi döndüler. Elbette bu da bir şey.

Oysa, Frankfurt Kitap Fuarı aynı zamanda yaklaşık iki milyon, Avrupa topluluğu ele alırsa, üç milyon Türk'ün yerleşik yaşadığı bir yerde olmasından, Türkiye için ayrı bir önem taşıyor. Belki gelecekte üstüne gidilir diye yazıyorum, eleştirmek için değil. Madem bunca yazar geliyor, madem bunca kitap geliyor, Frankfurt kitap Fuarında değil - fuarın niteliği buna uygun değil, ama yazarlarımız için yurttaşların bulunduğu kentlere bir örgütlemeye götürülmezler, oralarda okullarıyla sözleşme olanağı bulmazlar, ayrıca, onların gidip yurttaşlarla toplantı yaptıkları yerlerde Türkiye'den getirilen kitaplar, ufak bir örgütlemeye ve yine Kültür Bakanlığının desteğiyle ucuz olarak Avrupa'da Türkçe kitaptan uzak, hatta yoksun okura sunulamaz mı? ■

**ÖMER SEYFETTİN
ÖDÜLÜ**

Ünlü öykücü Ömer SEYFETTİN adına heryıl olduğu gibi bu yıl da Gönen Kaplıcaları İşletmeleri tarafından öykü yarışması düzenleniyor. Bu yıl beşincisi düzenlenen öykü yarışmasının konusu serbest. Yarışmaya katılacak öyküler en geç 31. 12. 1993 tarihine dek "Gönen Kaplıcaları Aşk Öykü Yarışması 10900 GÖNEN" adresine ulaştırılacak. Sonuçları 6.3.1994'te açıklanacak olan yarışmanın seçici kurulunda, Sami Karaören, Tarık Dursun K, Muzaffer İzgü, Mehmet Başaran, Refik Durbaş, Buket Uzuner, ve A.K. Uzer bulunuyor.
(Tel. 0 266 - 762 18 40)

**CEYHUN ATUF KANSU
ŞİİR ÖDÜLÜ**

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'ne katılma koşulları açıklandı. 15 Ocak 1993 - 15 Ocak 1994 tarihleri arasında yayınlanan bütün şiir kitapları ödüle katılabilir. ödül yazmanlığı bu kitaplar arasından, çeşitli nedenlerle katılamayan kimi yapıtları da ödüle aday olarak gösterebilecek. Basılmamış ama kitap bütünlüğü taşıyan şiirlerle de ödüle aday olunabilecek. Son katılım tarihi 15 Ocak 1994'de sona erecek olan Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'nün sonuçları 17 Mart 1994 tarihinde açıklanacak. Tek bir yapıta ya da şiir bütünlüğü taşıyan şiirlere 2 milyon TL. tutarında para ödülü verilecek. ödüle aday olan yapıtlar, şairin adı, açık adresi ve kısa yaşam öyküsüyle birlikte 7 kitap ya da 7 kopya dosyayla **Işık Kansu, Atatürk Bulvarı No: 125 Kat: 4 Bakanlıklar / Ankara** adresine gönderilecek.

**ARIBURNU ÖDÜLLERİ
5 YAŞINDA**

Orhon Murat Arıburnu anısına bu yıl da şiir, kısa metrajlı film, kısa metrajlı film senaryosu, film öyküsü ve fotoğraf

olmak üzere yine beş dalda verilmesi kararlaştırılan Arıburnu Ödülleri'ne şiir dalında 10 Nisan 1993 tarihinden sonra yayımlanan kitaplarla, kısa metrajlı film dalında 30 dakikadan uzun olmayacak filmlerle, kısa metrajlı film senaryosu dalında 25, film öyküsü dalında 5 sayfayı geçmeyecek senaryo ve öykülerle, fotoğraf dalında 18x24 cm. ölçülerinden küçük olmayacak siyah-beyaz baskı çalışmalarla başvuruda bulunulabilecek.

Sonuçları 11 Nisan 1994 günü açıklanacak olan Arıburnu Ödülleri'ne katılmak isteyenlerin, yapıtlarını bir fotoğraf ve yaşam öyküleriyle birlikte 7 nüsha olarak 1 Mart 1994 gününe kadar "Arıburnu Ödülleri, Ahududu

Sok. No:27 D.7 80060 Beyoğlu / İst." adresine elden ya da postayla göndermeleri, bilgi almak isteyenlerin (0212) 249 75 91 no.lu telefona başvurmaları gerekiyor.

**SANAT KURUMU'NUN
ÖDÜLLERİ AÇIKLANDI**

Sanat Kurumu'nun 1993 yılı tiyatro, Plastik Sanatlar ve Sinema ödülleri belirlendi. Seçici Kurul bu yıl Kurumun Onur Ödülünü gazeteci Uğur Mumcu'ya verdi. Sanatçılara ödülleri 25 Aralık 1993'te Ankara'da düzenlenecek bir törenle verilecektir.

TIYATRO

Tiyatro Seçici Kurul'u tiyatrodaki ödülleri vermeyi uygun görmüştür.

RIFAT ILGAZ FEDAİLER MANGASI

KIRK KUŞAĞI ANILARI

çınar
yayıncılık

ÖLÜMÜNDEN ÖNCEKİ SON YAPITI

Yayına Hazırlayan
ÖNER YAĞCI

En iyi Yapım: Yönetimi, oyunculuğu, sahne ve giysi tasarımı, efekt ve ışık düzeni ve toplu başarısı nedeniyle "Uyarca" oyununa verilmiştir.

En İyi Yönetmen: "Woyzyk" oyunundaki başarısı ile Müge Gürman. Bu dalda "Godo Geldi" oyunun yönetimindeki başarısı ile Mustafa Avkıran Övgüye Değer Yönetmen ödülünü almıştır.

En İyi Kadın Oyuncu: "Hüznün Coşkusu Altındağ" daki Pupaş Bibi rolündeki başarısı nedeniyle Tomris Çetinel ile "Bahar Noktası" oyunundaki rolü ile Gülenay Akşar'a verildi.

En İyi Erkek Oyuncu: "Çıkmaz Sokak Çocukları" oyunundaki rolü ile Kamran Usluer ve "Bir Şehnaz Oyun" daki rolü ile Şahap Sayılğan'a verildi. Ayrıca "Gecenin Kulları"ndaki rolü ile Levent Şenbay ve "Çıkmaz Sokak Çocukları" oyunundaki rolü ile Yıldırım Şahinler Övgüye Değer Oyuncu ödülünü aldılar.

En İyi Oyun Yazarı: 1992/93 tiyatro sezonunda yedi adet yeni yazılmış ya da yeni oynanmış oyunlardan, Sendikacı, Yazar Yaşar Seyman'ın "Hüznün Coşkusu Altındağ" kitabından oyunlaştırılan oyun çalışması nedeniyle Yaşar Seyman-Adem Ahtar Övgüye Değer Oyun yazarı ödülünü almıştır.

En İyi Çeviri: "Çıkmaz Sokak Çocukları" adlı oyunu çevirisi ile Ali Neyzi'ye verildi.

En İyi Dekor ve Giysi: Gül emre, "Hüznün Coşkusu Altındağ" oyunundaki titiz ve başarılı dekor ve giysi düzenlemesi ile bu ödülü kazanmıştır.

SİNEMA

Sanat Kurumu Sinema Ödülleri Seçici Kurul'u Sinema Ödülü'nü sinemaya verdiği emek ve katkıları nedeniyle sinema tarihçisi ve arşivcisi Agah Özgüç'e verdi.

PLASTİK SANATLAR

Sanat Kurumu Plastik Sanatlar Ödülleri Seçici Kurul'u; Resim Ödülü'nü, Özdemir Altan'a, Heykel Ödülü'nü, Osman Dinç'e, Seramik Ödülü'nü, Hamiye Çolakoğlu'na, Özgün Baskı

Resim Ödülü'nü, Süleyman Saim Tekcan'a, Fotoğraf Ödülü'nü Güven İncioğlun'a vermiştir.

SALİHLİ BELEDİYESİ ÖDÜLLERİ DAĞITILDI

Salihli Belediye Başkanlığı'nca 7'ncisi gerçekleştirilen "Oyun Yazma Yarışması" sonuçlandı. Birinciliği "Haremde Kadın Kaçırma" adlı oyunuyla şair-yazar Yüksel Pazarkaya -İkinciliği "Tepegöz" adlı oyunuyla genç oyun yazarı Turgay Nar", üçüncülüğü "Deliler" adlı oyunuyla Hasan Öztürk kazandı. Salihli Belediye Başkanı Zafer Keskiner "Amacımız Türk Tiyatro repertuarına katkı ve genç tiyatro yazarlarını ülkeye kazandırmaktır dedi. Yazarlara ödülleri 20.11.1993 günü Salihli Tiyatro Şenliği açılış töreninde verildi.

MOSKOVA'DAKİ "OLYMPUS-PEN" YAYINEVİ TÜRK YAZARLARINDAN DA KİTAP İSTİYOR

Moskova'da yeni kurulan "Olympus-Pen" yayinevi, Kültür Bakanlığı'na başvurarak yeni tamamladıkları "My Best" dizisi içinde Türk Yazarlarından dayatılar yayınlamayı düşündüklerini bildirerek, kendilerine yardımcı olunmasını istemişlerdir. Söz konusu dizi içinde, yazarların kendilerince seçilen en iyi kitapları, bu seçimin gerekçesiyle birlikte yayınlanacaktır. Yayın evinin adresi aşağıdadır.

Mikhail Kaminsky
Director General of
"Olympus-PEN"
Publishing House
Neglinnaya 18/2
Moscow, 103031
RUSSIA

İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİNİN 3. FASİKÜLÜ ÇIKTI

-Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi 3. fasikülü çıktı. Haftalık fasiküller halinde yayınlanan ansiklopedi, abonelere 9 fasikül tamamlandığında, ciltlenmiş olarak gönderilecek. Böylece, 8 cilt, ikişer ay arayla abonelere ulaşmış olacak. Ayrıca fasiküllerle birlikte İstanbul Kültür Kurumları Rehberi ve Adım Adım İstanbul Gezi Rehberi de armağan olarak ciltlerle birlikte abonelere ulaşacak. Edinmek isteyen TYS üyelerine peşin fiyatına 6 ay taksit imkanı sağlanmaktadır.

Yazışma adresi
Yıldız Sarayı Arabacılar Dairesi
Barbaros Bulvarı / BEŞİKTAŞ
Tel. : 227 37 33 (2 Hat)
Faks : 227 37 32

ÜYELERİMİZE DUYURU

Kültür Bakanlığı tarafından yaptırılan kültür kartları sendikamıza gelmiştir.

• Kendilerinden fotoğraf istenen üyelerimiz kartlarını daha sonra alacaklardır.

• Adresi değişen üyelerimizin yeni adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.

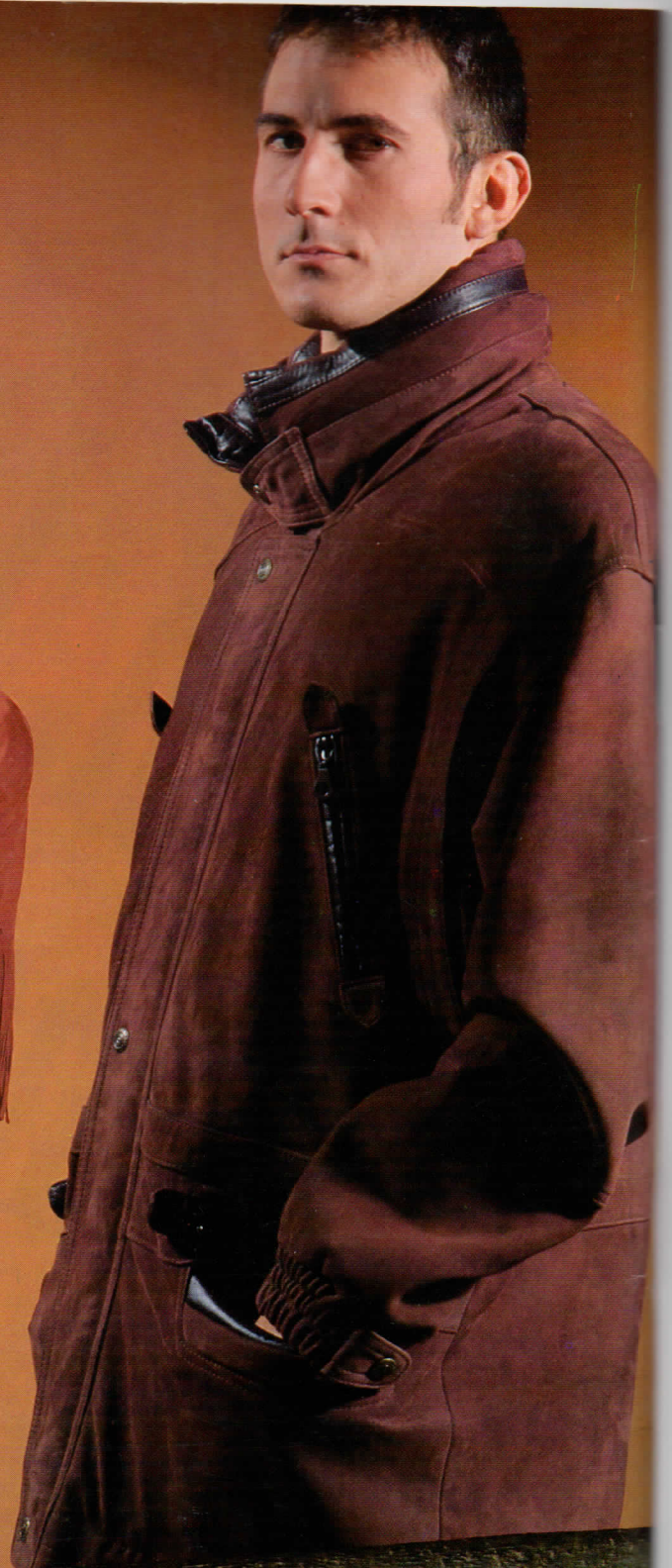
• Aidat borcunu ödemek isteyen üyelerimiz sendikamıza gelerek yada 89508 posta çeki hesabına yatırarak ödeyebilirler.

ÜYEMİZ MUAZZEZ MENEMENCİOĞLU 30. SANAT YILINI KUTLUYOR

Muazzez Menemencioğlu'nun ilk kitabının yayınlanmasının 30. yılını, 9. 12. 1993 Perşembe Saat 16.00'da Atatürk Kitaplığı'nda bir etkinlikte kutluyor.

Yazarın pembe gözlükler adlı oyununu Şehir Tiyatrosunda Ani İpekçaya, Tilbe Batum, Rıdvan Çelebi-Devlet Tiyatrosunda Işıl Yücesoy tarafından seslendirilecek.

TYS genel sekreteri Gülsüm Akyüz'ün açış konuşmasını yapacağı etkinlikte Muazzez Menemencioğlu'nun şiirleride okunacak.

Sultan
LEATHER
BOUTIQUE

Iskele Cad. No.14 Beylerbeyi İstanbul